

Година IX.

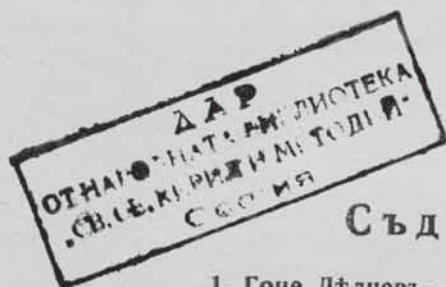
София, Май 1937 г.

Книга 5 (85)

ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕНЪ

ИЗДАНИЕ НА ИЛИНДЕНСКАТА
ОРГАНИЗАЦИЯ

Съдържание:

1. Гоце Дѣлчевъ — отъ Стаматъ Стаматовъ.
2. Една двадесетъ и петъ годишнина — Отъ И. И.
3. Участието на Дебърско въ Илинденското възстание — отъ Лазаръ Димитровъ.
4. Неканени гости — отъ Д-ръ Недко Семеновъ.
5. Мегленъ (Мъгленъ) и с. Лѣсково — отъ Кирилъ Младеновъ.
6. Монастирътъ „Свети Пантелеймонъ“ въ Кочанско.
7. Учебното дѣло въ гр. Леринъ и Леринско — отъ Ил. Ив.
8. Стефанъ Илиевъ Кондаковъ.
9. Кжде е истината?
10. Коста Д. Божиновъ.
11. Гого Ив. Кехайовъ.
12. Изъ вестниците и печата.
13. Разпятието въ Долни-Порой.

ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕНЪ

Редакторъ: КИРИЛЪ ХРИСТОВЪ

Редакция и администрация: ул. „Пиротъ“, № 5, телеф. 2-19-32

Годишенъ абонаментъ за Царството — 120 лв., за Европа — 200 лв., за Америка — 2 долара. Отдѣленъ брой 15 лв

Списанието е одобрено отъ Министерството на Народн. Просвѣщение съ окръжно № 40,358 отъ 28 XI. 1933 г.

ILLUSTRATION „ILINDEN“ Rédaction et administration: rue „Pirot“, 5. — Sofia, Bulgarie

Гоце Дѣлчевъ

Дава ми се възможност да дамъ и азъ своята данъ за оногова, съ когото не сж ни раздѣляли 6 години — три, като ученици въ Солунската гимназия и други последователни три — въ Военното училище, години на оня идеаленъ и безгриженъ животъ, въ който се развиваха не само чувствата на другарство, но и се живѣеше съ спомени, останали намъ отъ миналото на силенъ духовенъ и националенъ подеъмъ.

Сждбата бѣ опредѣлила, щото тоя мой другаръ — Гоце Дѣлчевъ — да бѣде единъ отъ великитѣ въ Македонската борба.

Ще дойде день, когато ще се пише изчерпателна биография на достойнитѣ синове на Македония, и тогава името на Гоце ще заеме едно отъ първитѣ мѣста. Въ тая книга, поколѣнието на Македония ще намѣри образи, отъ които ще черпи поука за нови сили, да твори по-величави дѣла, за сждбата на своята родна страна.

Името на Гоце Дѣлчевъ, тоя „Ахилъ“ на Македонската революционна организация, живѣе въ сърдцата на цѣло едно поколѣние и пълни една епоха, епоха на мощенъ националенъ подеъмъ.

Дългъ е на сегашното поколѣние да познава миналото и го предава за поука на бждещето. Тая връзка между разнитѣ епохи е необходима, защото безъ нея не може да се познаятъ духовнитѣ ценности на единъ народъ.

Миналото е като лампа, поставена при входа на бждещето, за да разпрѣсва мрака, който го окръжава.

За насъ, българитѣ, това е важно, защото борбата не е свършена, тя продължава и ще продължава — великитѣ дѣла не се свършватъ само съ сила, а се иска и *постоянство, търпение и време.*

Който не познава това минало или епохата предъ

революционната борба, нѣма да познава и самия Гоце, макаръ и съ особено чувство да произнася неговото име.

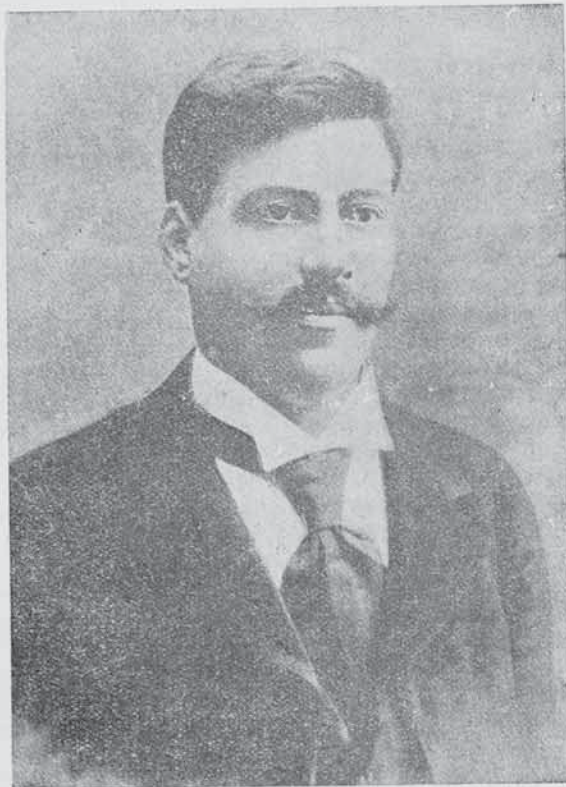
Гоце Дѣлчевъ бѣше рожба на тая епоха. Тя го създаде, а той творѣше събитията.

Гоце Дѣлчевъ е легенда. Личности като *Левски* и *Гоце*, които малко говорятъ, а много вършатъ, не се изучаватъ така лесно. Ако *Левски* и сега е още неразбрана легенда, Гоце е вълшебна приказка.

Мнозина отъ ония, които съ повърхностното опознаване на Гоце, причисляватъ го къмъ тия или ония, безъ да взематъ подъ внимание, че той се роди, разви, израстна, възпита и живѣ съ духа и пулса на времето, въ което живѣеше цѣль единъ народъ, много се лъжатъ. Той бѣше рожба на племето, чадо на Македония и гордостта на *Кукушъ*.

Гоце постъпва въ Солунската гимназия, като оформенъ момъкъ на 17 години. Домашната, другарската и училищна срѣда, въ която се е възпитавалъ, заякватъ и даватъ бждещата насока на тоя младежъ. Въ Военното училище, всичко, което Гоце носѣше съ себе, биде циментирано и закалено. Гоце имаше характернитѣ черти на майка си и на баща си. Стрина Султана, която никога не ходи на църква безъ него, бѣше насадила въ своя синъ добродетелитѣ: *кротостъ, милозливостъ, нобожностъ, състрадателностъ, мълчаливостъ и скромностъ*, а дѣдо Никола съ своята строгостъ бѣше затвърдилъ въ своя синъ качества: *твърдостъ, амбициозностъ, честолубие до болезненостъ, постоянство до упоритостъ, чувствителностъ и духъ да се налага.*

Съ тия добродетели и качества, които не го напуснаха до края на неговия животъ, Гоце бѣше

известен между другаритѣ отъ Военното училище, което следваше, безъ никакви приключения и особености до края на неговото свършване.

Той бѣше единъ отъ ония юнкери, които не прекрачваха вратитѣ на приемния покой, за да избѣгне незнание на уроцитѣ. Неговата широка душа не отказваше приятелството и на другари, които имаха известни недостатѣци. У Дѣлчева, добродетелта, „Военното другарство“ бѣ особенно развита.

Единъ класъ по-горе, но въ сѣщия взводъ се числѣше юнкера Хюсенъ Тефиковъ, по произходъ помакъ, нѣкъде изъ Родопитѣ. По духъ, колкото и да се прикриваше, забелязваше се, че страни отъ своитѣ другари. Ето защо, често влизаше въ разговоръ съ Дѣлчева, когото схващаше, че немрази отдѣлнитѣ личности, па били тѣ и турци. А вѣроятно имаше нужда да си поприказва съ нѣкого по турски, а другъ освенъ Дѣлчева въ взвода нѣмаше.

Гоце бѣ високо напредничавъ и винаги проявяваше желание да се запознае съ всички въпроси, които му бѣха неясни. Съ своя твърдъ характеръ, той не би могълъ да бѣде повлиянъ отъ никого. Неговото честолюбие, никога не би му позволило да се вози на чужда кола.

Въ него можеше да се намѣрятъ книги и съ социалистическо съдържание, но много повече имаше такива отъ общъ характеръ и такива изъ живота на отдѣлни видни личности.

Дѣлчевъ често излизаше въ отпускъ и имаше срещи съ македонската младежъ, която се занимаваше съ македонското движение, предимно съ *Коста Шаховъ*. Той бѣше осведоменъ и отъ политическитѣ събития и партизански страсти, раздухвани отъ диктаторското тогавашно управление. Възмущението му противъ всичко, което прѣчи за правилния развой на македонското дѣло бѣше голѣмо. Неговитѣ идеалистични чувства неодобряваха вътрешната политика на България. И толкова бѣше се увлѣкълъ въ тая посока, щото не бѣше нищо въ състояние да го отбие отъ неговия пѣтъ. Той знаеше, че нито съ теорията на Дарвина, нито пѣкъ съ оная на *Маркса*, ще бѣде освободена Македония, затова отдавна бѣше ги напусналъ, както и не бѣше се въ миналото предалъ всецѣло на тѣхъ. Въ неговото въображение изпѣкваше образа на свободна Македония, за която сж нуждни самоотвержени борци, като *Левски*, *Ботевъ*, *Караджата* и др., чиито пѣтъ той бѣше поелъ.

Дѣлчевъ биде силно повлиянъ отъ *Ботева* още като ученикъ въ Солунската гимназия и трѣгна по неговия пѣтъ, нѣщо понятно, като се има предъ видъ, че имаше за учителъ по литература *К. Величкова*, когото ученицитѣ не само почитаха и уважаваха, но и считаха за гордостъ да го слушатъ. Всичко това влияеше върху ученицитѣ и особено върху впечатлителната и неспокойна душа на Дѣлчева. Често Дѣлчевъ се завръщаше отъ отпускъ развълнуванъ, раздраженъ, неспокоенъ, вследствие на срещитѣ, които ималъ съ познатитѣ си и отъ сведенията, които сж му били дадени за хода на Македонскитѣ събития.

Въ Военното училище времето минаваше въ усиленни умствени и строеви занятия, въ полугодисни и годишни изпити, до като третата година привършихме курса на това училище. Предстоеше ни производството на 2 августъ 1894 год., обаче, Военното министерство отложи това производство за 1 януарий 1895 г., съ цель да даде специална 6

месечна подготовка на бждещитѣ офицери по родове на оружие.

Гоце бѣше се записалъ за пехота и взе ваканцията въ 22 Тракийски полкъ — Пазарджикъ. Но зли духове навсѣкжде има. Такъвъ единъ духъ пише анонимно писмо на Военния министъръ, съ обидно съдържание, за това, че не ни произвели на 2 августъ 1894 г.

Подозрението падна върху четирма, които бидоха арестувани.

Г. Дѣлчевъ, вѣроятно, бѣше съ твърдото намѣрение да се уволни отъ служба веднага следъ производството му и ето защо отива при началника на училището и заявява, че той писалъ писмото — арестувантѣ сж невиновни.

Сѣщия день арестуваха и Дѣлчева и виводния — конвойния.

Виновността на Гоце била, че далъ книги за четене на арестуванитѣ, а другия, че сношавалъ арестуванитѣ, да даватъ едни и сѣщи показания като конвой-виводни, при извеждането имъ по нужда.

Не следъ дълго — края на месецъ септемврий освобождаватъ тия 6 души порто-пейюнкери съ право на производство, чрезъ ходатайство на войсковитѣ части.

Тукъ дължа да подчертая дебело, че изнесено то до днесъ по уволнението на Гоце не почива на истината, а на предположение. Който се интересува за причината, по която Гоце биде уволненъ отъ Военното училище, нека прочете брошурата ми — „Спомени за Георги Дѣлчевъ и Борисъ Дранговъ“.

Ако изнесеното бѣше вѣрно, В. м-ство нѣмаше да допусне, не следъ дълго време, производството даже и на първитѣ двама, уволнени безъ право на производство. Вѣроятно, то схващаше тѣхната невинность, па се водѣше и отъ принципа — по-добре да се оправдае единъ виновенъ, отъ колкото да се накаже единъ невиненъ. Другъ единъ фактъ, който има историческо значение за Гоце е, че презъ 1892 год. той бѣ далъ дума на съгражданина си Иванъ х. Николовъ, нарочно дошълъ отъ Солунъ, да го кани за шефъ на бждещата В. М. О. Р. О., че следъ свършване на срѣдния класъ ще напусне В. училище. Гоце, обаче остава да довърши училището, защото презъ третата година се получаватъ солиднитѣ военни знания, не само по водене редовната война, но и по партизанскитѣ действия, каквито е предполагалъ, че му предстоятъ да ръководи като шефъ на една революционна организация. Това забави основаването на Р. О. съ една година. Ето защо Дѣлчевъ бѣше решенъ да се уволни веднага следъ производството си и ето защо се явява при н-ка на училището да каже, че *той писалъ писмото и ето защо най-после той казва: „стига ми това, което добихъ въ училището“*.

Но това уволнение не го лишаваше отъ производство, както не лиши неговитѣ другари, които скоро следъ това бѣха приети и произведени. Такова бѣ уволнението и на Б. Дранговъ за единъ неотговоръ на поздравъ и на Георги Саповъ, защото пушилъ въ класната стая.

На всѣки случай това уволнение остави следи отъ голѣмо съмнение не само въ мнозина юнкери, но и въ офицеритѣ, тѣй като едва биха могли да се съгласятъ и шестимата юнкери да извършатъ подобно безумие и то въ едно време, когато бѣха прѣснати по разни роти и взводове, а нѣкои бѣха по болници, приемни покои, снимки занаятия, наряди и пр.

Гоце напусна училището безъ нѣкой да узнае неговата посока. За началници и другари той бѣше една тайна. Нито да, нито не. Достатъчно бѣше само едно „сбогомъ другари“. А неговитѣ другари разбираха, че той нѣма да се върне въ училището, нито да отиде въ нѣкоя войскава частъ и споредъ заповѣдта да бжде произведенъ въ първи офицерски чинъ.

Гоце бѣше жестоко обиденъ отъ хвърленото му петно безъ да бжде виновенъ. Това петно той искаше да очисти и го очисти. Оплака ли се Дѣлчевъ нѣкому? Не, считаше го за малодушие. Но той излъзе отъ Военното училище съ силно *огорчение и разочарование* къмъ институтъ и къмъ другари.

Той каза: *стига ми това, което добихъ до сега, въ училището.*

Сждбата заведе Дѣлчева по неговия пѣтъ, който той въ последнитѣ две години проектира, черта и изучава. Той намѣри исинския си другаръ, *Даме Груевъ*, но и своето мѣсто — оная необятна тайна революционна организация, която и днесъ дивнѣ свѣта. Стана ѝ учителъ, стана ѝ организаторъ и водителъ, до като самата тя пролича въ държава.

Баща и майка, братя и сестри цѣли три години не знайтъ нищо за Гоце — живъ ли е или не.

Най-после, когато настава тревога въ турската империя за онова, което върши Гоце, узнаватъ, че подъ прикритието на учителъ въ *Щипъ и Ново-село* той билъ апостолъ за свободата на Македония.

Следъ шестгодишно отсъствие, по единъ странный начинъ Гоце влиза въ бащинъ домъ, по случай сватбата на четвъртата му сестра, *Тина*. Когато подъ такта на хайдушката пѣсенъ завива хорото, баща му бай Никола, изпитва най-големата наслада въ своя животъ:

„Сине, халалъ да ти е млѣкото на майка ти, вземи моята благословия и върви по пѣтя, който си избралъ“.

На 4-тия день Гоце се научава, че миризмата на нѣкакъвъ барутъ и динамитъ достигнала до управлението на гр. Кукушъ и рано сутринта на 5-тия день трѣгва въ незнайна посока. Бай Никола отсъствува, а стрина Султана пита: *„Ефендѣмъ, що е направилъ моя синъ, та го дирите“*. — *Що е направилъ той, никой не е направилъ*, отговаря чаушинтъ.

Огъ тогава Гоце не видѣ вече ни бащинъ домъ, ни баща, ни майка, ни сестри, но видѣ братята си *Мицо и Миланъ* — възстаници.

Така Гоце подъ формата на турчинъ, българинъ, селянинъ, свещеникъ, ходжа, търговецъ, пѣтникъ, възстаникъ, главатаръ на чета и т. н., обиколи въ продължание на 8½ години всички кѣтове на Македония, като организаторъ, апостолъ и за провърка състоянието на всѣки революционенъ районъ.

Въ тия 8½ години турската властъ какви ли не усилия направи, за да хване тоя македонски *„витязъ“* и най-после сждбата е била опредѣлена да загине, когато живота му бѣше най-цененъ за организацията.

На 4 априлъ 1903 г., на велики петѣкъ, Гоце Дѣлчевъ е на квартира въ физическия кабинетъ на Солунската гимназия. По една бележка на учителя *Гарвановъ* Д-ръ Хр. Тенчовъ отива въ гимназията и за чудо намира Гоце, когото не бѣше виждалъ отъ 1891 година.

Другия день е Великденъ — Д-ръ Хр. Тенчовъ зарѣчва на младата си булка, която очаква първа рожба, да приготви и единъ *„татлъшгъ“* за единъ

големъ човѣкъ. Сжщитѣ дни Д-ръ Тенчовъ отваря аптека. Като първи лѣкарства той трѣбва да приготви 8—10 хапа отъ стрихнинъ — лично оржие за ония луди глави, които подиръ 5—6 дена ще вършатъ голѣмитѣ атентати въ Солунъ — *гарата, освѣтлението, банката, парахода „Гвадалквивиръ“* и пр.

Предстоящитѣ събития държатъ въ тревга всички ония, които знаятъ, какво има да става.

На 9 априлъ, срѣда следъ Великденъ, неизвестенъ селянинъ, нарамилъ на врата дисагитѣ, пълни съ продукти отъ пазара въ Солунъ, излиза изъ вардарската капия и взима своя посока.

На 15 априлъ — става атентата — желѣзницата.

На 16 „вечерта — банката

На 17 „обѣдъ — парахода.

Така се редатъ събитията, за които Г. Дѣлчевъ знаеше и за които очакваше да получи известие, като стигне въ Пирин и неговитѣ разклонения, кждето други събития го очакваха.

Но... сждбата, тая жестока сждба, която толкова години го закриляше, му измѣни, за да взематъ събитията друго направление.

21 априлъ — 4 май 1903 г. — злокобна дата, не само за Гоце, а и за цѣла Македония.

Сжщия день, стрина Султана приготвяла *„пендара“* — петохлѣбие съ жито за здравие на Гоце — на 23 априлъ е имения му день.

Съ плачъ и ревъ тя се завръща, защото въ църквата сама предрекла смъртта на Гоце. Вмѣсто да каже: *„Тая година пендара, а до година сватба“*, тя казала: *„тая година пендара, а до година па-нахида“*.

Тая грѣшка тя схваща за едно лошо предзнаменование и ето защо на Георгиевденъ прекарва цѣлия день въ плачъ и скръбъ предъ кандилото и портрета на Гоце.

Агентътъ отъ управлението, Колю Вирановъ още сутринта на Георгиевденъ обажда на Ружа, че *„има хаберь оти Гоце е убитъ“*.

Цѣлото гражданство, не само българитѣ, но и турцитѣ били поразени отъ това скръбно известие — Стрина Султана, която ежедневно плаче за сждбата на тримата синове: *Гоце, Мицо и Миланъ*, за които нищо не знае до смъртта ѝ — 1907 г., защото не ѝ казватъ, все е въ надежда да ги види и имъ се понарадва. Въ кѣщи тя плаче и не е въ състояние Богъ да я утеши, но вънъ тя се държи гордо, достойно и не показва ни за моментъ малодушие: *„Некъ ги трепатъ, некъ сите майки да родатъ такива синове“*.

Дѣдо Никола, който се ползуваше съ желѣзно здравие, въпрѣки горчивинитѣ следъ загубата на тримата левентъ синове-революционери Гоце — 31, Мицо — 23 и Миланъ 18 години и две дѣщери, дочека и печалнитѣ събития отъ 1912—18 години. Чрезъ бѣгство, преселенъ въ България, въ 1919 год. на 82 г. възраст почина въ гр. Горна-Джумая.

Следъ всичко преживѣно, дѣдо Никола правъ е билъ да каже: *Декъ бѣхме, декъ ни водия, декъ сме и декъ кѣе ни уткаратъ“*.

Пренасямъ се въ ония дни на пролѣтѣта презъ 1903 г., когато въ гарнизона, въ който служехъ, долитаха новини за станалитѣ последователно атентати, които даваха представа за размѣра на тия действия по обемъ и съдържание, по смѣлость, решителность и самоотверженость на дейцитѣ.

Турската империя не бѣше преживѣла такива събития и до тоя моментъ не бѣше изпитвала

силата и мощта на тайната организация, кадрирът на която, често и по отдълно, дѣлѣха мегданъ по Македонскитѣ планини съ редовнитѣ турски аскери.

Това известие внесе въ офицери, подофицери и войници чувство на радостъ, на гордостъ и въра въ силата на В. М. О. Р. О., чиито героизмъ и самоотверженостъ влизаше въ областта на митологията.

Мжчно е да се изрази тягостното душевно вълнение, което внесе скръбното известие за кончината на Гоце, не само въ офицеритѣ, а и въ цѣлата армия, която знаеше за В. М. О. Р. О., за ролята, която играеше въ нея тая вълшебна личностъ като единъ отъ първитѣ водители и основатели. *Цельта на В. М. О. Р. О., бѣше идентична съ оная на армията.* Последната имаше голѣма надежда на тая организация въ случай на война, защото се явяваше като нейнъ авангардъ и нейна съпътница. Прекъснатитѣ схватки на малки чети съ силни части отъ турската армия въ разнитѣ райони на Македония, въ които се очертаваше голѣмото духовно превъзходство и себепризнание на комититѣ, даваха голѣма надежда за успѣха въ една бъдеща обща борба — четитѣ съ армията противъ Турция.

Армията, чиято главна грижа бѣ насочена въ превъзходство не само въ материално, но и въ морално отношение надъ турската, не пропускаше да използва тия случаи и да ги довежда до сведение на подофицери и войници въ видъ на беседи.

Афоризмътъ: „*Не питай колко е, но где е противника*“ бѣше завладѣлъ всички.

Популярността на Гоце бѣше голѣма и срещу него турската властъ съсрѣдоточи най-голѣми усилия. Известенъ е героичния и същевременно трагиченъ начинъ, по който той пролѣ свещената своя кръвъ въ родната земя.

Следъ като установи *самоличността на убийтия Гоце* въ Сѣрѣ, властта повърна бездушното му тѣло да бѣде погребано по християнски редъ и съответнитѣ почести въ с. Баница.

Благодарение на тоя жестъ на турската властъ, можаха да бѣдатъ запазени тлѣнитѣ останки на тоя Македонски великанъ и предадени на съхранение на *илинденци*, — славата на Македония, — до като дойде день да се пренесатъ и погребатъ достойно въ столицата на възродена Македония.

Стаматъ Стаматовъ

Една двадесетъ и петгодишнина

„Свободата ще изгрѣе и безъ насъ“

(Пере Тошевъ)

На 4 май 1915 г. (н. ст.), на връщане отъ София за с. Житолупъ (Гиквешко), биде подло убитъ

Пере Тошевъ

Пере Тошевъ, който отиваше въ чифлика си, за да се предаде на миренъ земледѣлчески трудъ.

Кой е Пери? Въ отговоръ на тоя въпросъ предавамъ нѣколко характеристики отъ видни наши книжовници:

„У никой отъ съратникитѣ му вътрешниятъ животъ не бѣше тъй чистъ, съсрѣдоточенъ и изобилень съ нравствено богатство, както у него. Той имаше всичкитѣ черти на една хубава славянска душа: доброта, нѣжностъ, вкусъ къмъ съзерцателенъ животъ“.

(С. Радевъ — „Великитѣ сѣнки“)

„Обикновено той биваше меланхолично настроенъ. Ония, що го познаватъ, ще да сж го виждали понѣкога и съ свѣтло сияеще лице. Това се случваше при известието за нѣкой успѣхъ на Организацията. Тогава той можеше да си позволи размѣна на повече думи отъ обикновеното и въ гласътъ му трептѣше радостно вълнение“.

(К. Пърличевъ)

„1897 г. бѣше златната епоха за Битоля. Следъ свършването на гръцко-турската война презъ м. май, на Петдесетница се издигна българскиятъ триколюръ въ центъра на града. Тоя день бѣше Великденъ за българитѣ. Цѣлиятъ градъ се извървѣ предъ търговското агентство, за да види българското знаме, а българитѣ не можеха да задържатъ сълзитѣ си отъ радостъ. Знамето осветихме съ дѣдо Козма при зори, за да не се вдига шумъ.“

Следъ черковенъ отпускъ отидохъ въ паисона и съобшихъ на Перета, че осветихме знамето. Той скочи отъ радостъ и поиска веднага да минемъ предъ агентството.

Видѣхъ какъ Пери несдържано заплака отъ радостъ“.

Икономъ Тома Николовъ

„Пери не докладваше писани устави и програми; въ конгреситѣ или мълчеше, или отбѣгваше да взима участие; никога никого не осжждаше. И никому не текнуваше да обвини Перета въ „недѣя“

телност", или въ "апатия", или въ "нерешителност". Никой не се съмняваше, че Пере всъщност може да слъзе отъ планинитъ и още по-кротко да застане предъ бесилката! Не, тихата готовност за акция е една върховна дейност, присъща само на велика съвѣсть". . .

(Ан. Страшимировъ — „Две годишнини“)

„Пере Тошевъ бѣше възпитателъ на селянитъ, близъкъ на тѣхнитъ теглила, и за това голѣмъ тѣхенъ любимецъ, когото жадно сж гледали въ устата

и не могли да се наситятъ на словото му. Пере предпочиташе да бѣде самъ съ своитѣ всѣкидневни и мили слушатели — негови истински братя“.

(Pierre D'Espagne — „Avant les massacres“)

На 4 май т. г. се пада 25-годишнината отъ мъченическата кончина на тоя апостолъ на македонската свобода. . .

Да паднемъ на колѣне предъ недовата свѣтла паметъ!

И. И.

Участието на Дебърско въ Илиндеското въстание

(Допълнителни сведения)

Следъ взетото решение отъ конгреса въ Солунъ, въ който участвахъ като делегатъ на Сърския революционенъ окръгъ въ качеството на председател на тоя окръгъ, въ първитѣ дни на м. януарий 1903 г. се започна трескаво приготвление.

Първото нареждане на Централния комитетъ веднага следъ конгреса бѣ да се събератъ сведения за наличното въоръжение, които бѣха твърде незадоволителни, а условията на доставка поне на най-необходимото, бѣха неблагоприятни. Прѣчки:

а) неудобния зименъ сезонъ; б) есенното Джумайско въстание на „върховиститѣ“ на 1902 г. внесе разочарование въ организацията, по неже почти презъ цѣлата зима се довеждаха въ Съресъ много селяни въ най-окаяно положение и въ затвора се изтезаваха безчовѣчно; в) дойдоха атентатитѣ въ Солунъ, поради което положението още повече се влоши.

Наистина, съществуваха каналъ за доставка на патрони „Гра“ отъ Солунъ за Кукушъ и по-нататъкъ, доставе-

нието. Единъ день преди въстанието бѣхъ изненаданъ отъ едно писмо отъ войводата Тасе Христовъ, писано съ моливъ и кирилица, съ което ми се съобщаваше, че въстанието ще се обяви на Илинденъ и посочваше, какви акции на първо време трѣбва да се предприематъ: убиване на изедници-албанци по селата, унищожение телеграфитѣ и стълбоветѣ, нападение на мѣстнитѣ войсковы гарнизони и т. н. Писмото получихъ въ гр. Дебъръ. Немедлено заминахъ за родното си село Дрѣнокъ (Дебърски Дримколъ) и при захождане на слънцето вече бѣхъ въ с. Луково, дето се намираше Дримколската чета, подъ водителството на районния войвода Марко Павловъ отъ с. Нерѣзи и се зачислихъ въ четата му като секретаръ.

За действията на тази чета, която отпосле стана сбѣрна и отъ 25 души стана 125 души, подробно съобщава Л. Милетичъ въ кн. IV отъ 1926 г. въ „Материали за историята на македонското освободително движение“. Ще бѣде излишно тукъ да повтарямъ това, що е изнесено вече въ печата. Ще могатъ да се извлѣкатъ потрѣбнитѣ данни оттамъ.

Считамъ за неизлишно, обаче, къмъ изнесеното въ споменатата по-горе книга отъ г. Милетичъ, да прибавя много кратки сведения за участието на Дебърско въ Илинденското въстание. Такива сведения нѣма въ тия съобщения.

Освенъ районната чета на Дебърски Дримколъ, взе участие масово селото Селци, Жупа, съседно на селата Локотъ, Сбжжиди и Жржаново въ Охридска Малесия, съ две чети отъ по 60 души четници подъ главното командване на районния войвода на Охридска Малесия Цвѣтко Христовъ отъ с. Присовани.

Презъ нощта срещу Илинденъ Селечкитѣ четници нападнали мандритѣ на турцитѣ (юруци) на съседното село Коджаджикъ Елевци. Презъ нощта турцитѣ бързо изпращатъ известие на властѣта въ Дебъръ за станалото. Бързо била изпратена многобройна войска срещу въстаницитѣ. Войскитѣ пристигнали рано на Илинденъ и веднага завързали сражение съ въстаницитѣ надъ селото, при мѣстността „Калето“. Тукъ се даде първия изстрелъ отъ страна на дебърския българинъ, който изстрелъ отекна далеко на западъ изъ албанскитѣ планини и възвести на свѣта, че той е решенъ да пролѣе кръвта си и да пожертвува мило и драго, но да счути веригитѣ на многовѣковното робство и се сбодие съ златна свобода.

Сражението се води съ ожесточение. Въстаницитѣ при заходъ слънце отстъпиха къмъ селото Сбжжиди, което не е далече отъ Селце и до тъмно продължава сражението при Сбжжиди, въ мѣстността

Лазаръ Димитровъ

ни въ Гърция, но тѣ едва задоволяваха нуждитѣ на Кукушко и нѣкои най-близки около него села.

Въ такова положение оставихъ Сърско въ деня на арестуването ми по поводъ атентатитѣ въ Солунъ, което се извърши на следния день отъ почването имъ. Следъ това настѣпиха тревожни времена въ Сърско: закрити бѣха българскитѣ училища, а учителитѣ и ученицитѣ интернирани по роднитѣ имъ мѣста. Секретарѣтъ на Българската митрополия Стоянъ Божовъ, виденъ и високоинтелигентенъ родолюбецъ, за да не бѣде влаченъ по затворитѣ и малтретиранъ, стана нелегаленъ, като постѣпи въ чета, отпосле убитъ въ едно сражение на четата съ многочисленъ турски аскеръ; последва и убийството на великия апостолъ на свободата Гоце Дѣлчевъ на Гюргевденъ.

Следъ като бѣхъ влаченъ по затворитѣ въ Солунъ, Битоля, Ресенъ, Охридъ, стигнахъ въ Дебъръ и тамъ пуснатъ отъ затвора, бѣхъ задълженъ да се явявамъ въ полицията веднѣжъ въ седмицата. Изгубихъ връзки съ хората на организацията и не знаехъ вече какво става и кога ще почне въста-

„Хумища“. Тукъ къмъ селечкитѣ чети се присъединяватъ селскитѣ чети на с. Сбжжди, Локовъ и Жржаново. Въ рани зори пристига помощъ на войската отъ Дебъръ и тръбачи даватъ сигналъ отдалечъ за пристигане на нова войска. Почва се наново люта борба и сражението се продължава до тъмно този день. Презъ нощта, възстаницитѣ, съ цѣлото избѣгало население отъ тия села, се оттеглятъ презъ Кара-Орманъ за Дебърца (Охридско). Войскитѣ се връщатъ въ Дебъръ. За убититѣ и раненитѣ отъ дветѣ страни не зная. Зная, че бѣше раненъ доста тежко войводата Цвѣтко Христовъ. Всичкитѣ села въ Охридска Малесия бѣха обезлюдени, само нѣкоя стара баба или нѣкой старецъ се показваха плахо изъ запустѣлитѣ кѣщи, които бѣха разграбени отъ башибозуци. Селото

Присовяни бѣ изгорено и преобърнато въ пепелище. Подробни сведения може да даде Тасе Христовъ отъ с. Присовяни, бившъ районенъ войвода, сега живущъ въ София.

Въ възстанието взиматъ участие и районната чета на Малка-Рѣка (Дебърско), подъ войводството на Наки отъ село Лавчани, Горна Копачка (Кичевско). Селото, макаръ административно да влизаше въ Кичевска околия, жителитѣ сж мияци. Всички четници въ тая чета бѣха мияци отъ Рѣка. Повече сведения за участието на тази чета, вѣрвамъ, може да се намѣрятъ въ споменитѣ на Лука Джеровъ, въ посочената вече книга IV на „Материали за историята на Македонското освободително движение“. Лука Джеровъ бѣше началникъ на четитѣ въ Кичевско.

Лазаръ Димитровъ

Неканени гости

Бѣше рано презъ 1906 г. По какъвъ случай, не знамъ, но въ Битоля бѣха дошли преоблѣчени, съ чужди нафузи, трима войводи — Митре, Пандо и Христо. Единъ день, въ църква, ми ги показа Методий отъ Дебъръ, който бѣше прислужникъ въ агентството. Тоя день, поради това, че тѣ бѣха въ Битоля и въ църква, следъ отпускъ не се отбихъ въ килията на отецъ Търпо Поповски, въ която обикновено се виждахъ съ всички по-предни дейци по освободителното дѣло. Тамъ виждахъ най-често Миланъ Матовъ, Гиче Ошавковъ, учителя Вълкановъ и др. Та тоя день не се отбихъ, а отъ църква си отидохъ право въ агентството. Не се мина много и при мене дойдоха Д-ръ Д. Владовъ и учителя Крумъ Воденичаровъ (сега и двамата покойници) и ме запитаха защо не съмъ се отбилъ у попъ Търпа, дето имало кого да видя.

— Азъ ги видѣхъ въ църква — имъ отговорихъ.

— А, кого видѣ въ църква? — ме запитаха и двамата.

— Видѣхъ и Митре, и Пандо, и Христо. И тъкмо затова не се отбихъ у отца Търпа.

— А тѣ разпитваха много за тебе.

— Разпитваха ли? Че какво има любопитно у мене, та толкова да разпитватъ?

— Знаятъ и за Леринската ни разходка, добави Д-ръ Владовъ, и за арестуването на отца Никодима и за постѣпкитѣ ти за освобождението му. Всичко знаятъ въ най-голѣми подробности. . .

— „Народенъ човѣкъ“, казватъ — допълни Воденичаровъ. „Не си гледа саде кейфотъ, ами тражи и народотъ да го види, да го опознае“. . .

—

На другия день сугринѣта, едва бѣхъ седналъ предъ писалищната си маса и започналъ работа, влѣзе Методий, поогледа се, приближи до мене, па шепнишкомъ ми продума:

— Дошли сж и тримата, искатъ непременно да Ви видятъ, какво да имъ кажа.

— Кажу, че не съмъ тукъ, — му отговорихъ, като разбрахъ кои сж посетителитѣ.

— Не може, тѣ знаятъ вече, че сте тука и искатъ непременно да Ви видятъ.

— Тогава, слушай, заведи ги горе, въ голѣмия салонъ, а тука долу кажу да не пускатъ никого; който и да ме търси, не съмъ тука! Чу ли?

— Да, тѣй вѣрно.

Методий излѣзе. Следъ малко излѣзохъ и азъ. Поехъ стълбитѣ за горния етажъ. Вратата на са-

лона бѣха отворена. Отъ едната страна на вратата гологлавъ се бѣше изправилъ плещестиятъ Пандо, отъ другата — Христо. Недалеко отъ последния бѣ застаналъ моятъ милъ Методий, който съ съсрѣдоточено внимание гледаше, какво става вътре въ салона. Спрѣхъ се предъ вратата и се загледахъ и азъ. Митре, Богъ да го прости и вѣчна му паметъ, застаналъ предъ портрета на Негово Величество царъ Фердинанда, кръсти се, кланя се, цѣлува, па минава по редъ на портретитѣ на покойната княгиня Мария Луиза, на престолонаследника Бориса, на покойната княгиня Клементина, на покойния Екзархъ Иосифъ, на Негово Царско Височество князь Кирила. . . Па току се сбърна къмъ другаритѣ си и троснато имъ рече:

— Хайдете бре, що чекате?

И тѣ пристѣпиха навътре въ салона. Влѣзохъ и азъ и ги поздравихъ съ „добре ми дошли“.

— Добре сме те нашле, — ми отговориха троицата въ единъ гласъ. А Митре гледа изпитателно Пандо и Методия и пита:

— Кой е вой?

Методий се навежда до него и му шепне:

— Вой е новио агентинъ.

— Агентино? Воа младо момче?

Бѣхъ се вече ржувалъ съ другаритѣ му, та приближихъ и него.

— Здравей бе, Митре, добре си ми дошълъ.

— Добре сумъ те нашолъ.

— Повелите, седнете — ги поканихъ.

Седнахме. Казахъ на Методия да ни донесе сладко и кафе, но той лично. Никой другъ да не дохожда при насъ. Визитата трѣбваше да остане тайна.

Заразпитва Митре за хората, които бѣха въ агентството преди мене и за тия, що ми бѣха съслуживши, като да е билъ най-близъкъ съ всички. Па току наведнѣжъ се обърна къмъ мене:

— Ние, господине агенте, сме и троицата нелегални. Всѣкой си иматъ свойо районъ. Ама, знайшъ, районитѣ ни се еденъ до другъ. И туку видишъ, я вой, я язъ — само сме втасале. Вие се мѣшатъ на моята работа, язъ на нихната. Ке се скараме. Та рекофъ и тебе да те прашамъ: како да се погосиме? . . .

— Какъ ли? — отговорихъ. Скорчихъ, отидохъ въ спалнята си, взехъ съчиненията на Хр. Ботйовъ и се завърнахъ при посетителитѣ си. Отворихъ книгата при хубавата поезия „Зададе се облакъ тъ-

менъ“ . . . и я зачетохъ гласно. И тримата ме слушаха съ най-голѣмо внимание.

Като стигнахъ къмъ края на стихотворението, повишихъ гласа и зачетохъ по-бавно, по-отчетливо :

„Двама братя воеводи,
Двамата ми вѣрни сина,
Скарали се кой да води
Бащината си дружина.
Тѣсни били планинитѣ
За несговорна дружина;
И стърчатъ имъ днесъ главитѣ
Набодени на върлина . . .“

Не можахъ да довърша. Затворихъ сбирката и изгледахъ моитѣ трима слушатели. И тримата бѣха сърдечно трогнати отъ прочетеното, а на Митре отъ очитѣ се отрониха две едри сълзи :

— Разбрахме ли, бре деца? — се обърна той

къмъ двоицата си другари. Вака ке сториме, онака ке сториме! Еве како трѣбва да сториме — да си живѣеме како арни, сговорни брака! . .

— Господине агентине, — обърна се той къмъ мене — многу ти се благодариме, що ни стори честь да си посборуваме со тебе; ама най-много ти благодариме за канонотъ, що ни го прочете.

— Айде деца, да си оиме.

И тримата войводи станаха. Станахъ и азъ.

— Сега, — рекохъ имъ, — отъ кѣде ще си ходите ?

— Па откаде, откайщо дойдофме! Низъ турската маала. Нѣма лисица работа на пазаръ.

Пандо отвори вратата, а до нея Методий чакаше, за да ги изпрати презъ задната врата, която водѣше право въ турската махала.

(Изъ моитѣ спомени)

Д-ръ Недко Семеновъ

Мегленъ (Мъгленъ) и с. Лѣсково

Планинитѣ раздѣлятъ Македония на много под-области, всѣка отъ които се отличава съ свои земе-писни, исторически и словесни особености. Една отъ тия подобласти е и Мегленъ, както я нарича мѣстното население, или Мъгленъ, а на руски и грѣцки отбелязвана като Моглена. Намира се въ югозападна Македония, между планинитѣ Ниче, Кожухъ и Паякъ. Името си тази област носи отъ нѣкогашния гр. Мегленъ (Мъгленъ), който днесъ не съществува, нито е определено кѣде точно се е нахождалъ. Това име срещнахъ въ историческитѣ паметници отъ Х в., когато се е създадо зап. Българско царство и гр. Мегленъ за кратко време билъ столица на това царство. Гилфердингъ въ своята „История Сербовъ и Болгаръ“ сочи Мегленъ като една най-силна крепостъ, естествено запазена отъ едната си страна отъ р. Мегленица. Това ни кара да търсимъ този градъ нѣкъде въ югоизточния Мегленъ, гдето рѣката се увеличава и мжно може да се прегази. Действително, въ този край между селата Слатино и Костурино, на лѣвия брѣгъ на рѣката, се издига единъ хълмъ, по който личатъ развалини. За тѣхъ споменава и Г. Вайгандъ въ книгата си „Аромжне“. Трѣбва, следователно, да се предполага, че това сж останки отъ нѣкогашния гр. Мегленъ.

Областъта Мегленъ представлява низка, продълговата котловина, отворена на юго-изтокъ къмъ друга подобласти Сланицата. Споменатитѣ планини така заграждатъ котловината, че само конски пжтеки я свързватъ на изтокъ съ Боимията, на северъ съ Гевгелий, а по на западъ съ Мориово. Д-ръ Г. Вайгандъ въ своитѣ изследвания върху македонскитѣ власи, посетилъ и Мегленско къмъ края на миналия вѣкъ и се възхищава отъ неговитѣ природни красоти. Действително, пѣсчнно-глиневата почва, мекиятъ климатъ и изобилието на вода правятъ котловината много плодородна. А вѣчно зеленитѣ растения като дафина, парнаръ, зеленика, смрека и камарка и субтропичнитѣ дървесини, като смокина (смоква), калинка, копривка и сирка й даватъ единъ рѣдкъ живописенъ и благодатенъ видъ. Населението се занимава главно съ земледѣлие, като въ низината, освенъ житни растения, се сѣятъ още: памукъ, сусамъ и най-много пиперки (шишарки), отъ които се прави червения пиперъ. Въ селата по планинскитѣ склонове е за-

стжпено и скотовѣдството, отглеждатъ се главно кози и овци. Занаятитѣ зидарство, дърводѣлство и вжгленарство съставляватъ другъ поминѣкъ на планинското население въ Мегленъ.

Както споменахъ, името Мегленъ става известно въ историята на българитѣ отъ Х в. — времето на Самуила. Изглежда, обаче, още отъ по-рано, вѣроятно VIII в., когато въ югозападна Македония се е появилъ единъ отъ Кубратовитѣ синове — Куверъ, Мегленъ е билъ населенъ отъ българо-славяни. Защото, когато се образува западното Българско царство, въ Мегленско имаме вече добре уредени български градове-крепости, като споменатия Мегленъ и Нжте. Василий Българоубиецъ въ своята грамота, съ която потвърждава съществуването на Охридската архиепископия и българскитѣ ѣпархии, на четвърто мѣсто между последнитѣ поставя за седалище на епархия гр. Мегленъ. И въ житието на Св. Иларионъ Мегленски се споменава за неговия български видъ. Така че, както въ ново време, така и въ миналото, Мегленъ билъ една българска покрайнина.

Споредъ Г. Вайгандъ, въ началото на XIII в., въ тѣснината между Кожухъ и Паякъ, или, както последниятъ я нарича — Влахо-Мегленъ, се заселили българо-власи, които и по нравъ, и по езикъ, и начинъ на животъ се отличаватъ отъ останалитѣ власи въ Македония. Дали още съ заселването си тия власи носили отпечатѣка на славянството, не се знае. Но днесъ така силно се чувствува българското влияние върху тѣхъ, че нѣкои тѣхни села, като Сърменинъ и Койнско сж напълно побългарени. Въ останалитѣ села сжщо жителитѣ знаятъ български, а на хорото пѣятъ само български пѣсни.

Така презъ XIV в., когато турцитѣ заели Македония, въ Мегленско заварили едно трудолюбиво българско и българо-влашко християнско население. Въ първитѣ два вѣка никакви предания не съществуватъ за отношенията между турцитѣ и покоренитѣ християни. Изглежда, обаче, тия отношения да сж се изострили къмъ XVI в. Известно е, че отъ тоя вѣкъ, при царуването на Султанъ Селима, се започва насилственото потурчване на християнитѣ въ турската империя. Иречекъ, като говори за потурчването на българитѣ, споменава, че това вършили, за да се спасятъ отъ нападенията на юруцитѣ, номадска орда, която се занимавала само

съ грабежи. Възможно е тогава да сж се потурчили нѣкои мегленски българи. Между селата Тодорче и Лѣсково имаше мѣстност „Юручкото“, а между с. Цаконе и Тресино имаше селце Юруцитѣ. Но по-правдоподобно е да се приеме, че потурчването на мегленци е билъ бавенъ процесъ, който продължилъ повече отъ 250 години. Така образуваниѣ, отъ забѣгнали, за да запазятъ вѣрата си християни, села, като: Сборско, Лѣсково и др., не сж по-стари отъ 150—200 год. В. Кжичевъ опредѣля потурчването на българо-влашкото село Нжте къмъ 1750—70 год. Мегленската светица Злата зарадъ вѣрата си е била разсѣчена на парчета въ 1795 г. А и мегленскитѣ турци често казваха: „На уоа убайко му (баща) Митре гу викаа“. Потурчването обхваляло цѣлия срѣденъ Мегленъ Или до преди Европейската война Мегленъ бѣше населенъ отъ българи и българо-влаши християни и българи и българо-влаши мохамедани. Отдѣлна група отъ пиндски влаши скотовѣдци представляваше населението на дветѣ села Голѣма и Малка Ливада. Централната турска власт била изобщо въ изострени отношения съ мегленското население. Самиятъ Мегленъ, изглежда, е билъ кжтъ на постоянни размирици и борби, за това билъ нареченъ Караджова (Карадж-ова) разбойническа (бунтовническа) долина. Въ сегашнитѣ грѣцки карти славянското Мегленъ е замѣнено съ Караджова.

Твърдиятъ характеръ на мегленци се е проявявалъ и въ процеса на потурчването. Както споменахъ, много християнски семейства, за да запазятъ вѣрата си, сж забѣгнали по планинитѣ и образували нови селища. Огъ такива нѣколко семейства се е образувало и село Лѣсково въ северния Паякъ. Едно предание за това село сжествува, какъ отначало тия семейства живѣли разпрѣснати въ безводнитѣ мѣстности „Градище“, „Сланицата“ и „идинъ чувекъ ка си палалъ (дирилъ) бишката (свинята), а найделъ ка сж кжшка ву и'на вода и сж зарадували чувекутъ отъ воо место, му са виделъ арну за сѣту“. Днесъ селото се намира на пжтя отъ гр. Гумендже за с. Фущане. Другъ конски пжтъ води на северъ къмъ с. Огине и манастира Св. Архангелъ. На югъ отъ Лѣсково презъ селата Новоселци, Страйче и Капиняне се отива за 6 ч. до сегашния административенъ центъръ на Мегленъ, гр. Сжботско. Най-стари жители на селото били семейства Динчовци, Голивци, Зайковци и Димитровци. Между последнитѣ три семейства и Динчовци сжществували постоянни вражди. Отгласъ на тия вражди имаше и между сегашнитѣ лѣсковци. Последнитѣ бѣха много сприхави, караха се помежду си, но въ общи работи бѣха единодушни. Почитѣта къмъ първенцитѣ и чужденцитѣ бѣше много развита. Кжщитѣ на селото бѣха слепени една до друга и покрити съ плочи. Църквата се намиралъ „въ долнѣта мала“. Дворѣтъ ѝ бѣше широкъ, та много често селянитѣ разискваха, събрани въ него. Но за по-важни въпроси се събираха на „сред' сѣту“. Отдѣленъ селски мегданъ имаше за хоро.

Презъ време на турското робство, всички мегленски села, населени само отъ християни, били собственост на бегове. Въ 1875 г. лѣсковци броили на Хаджи Сюлейманъ бегъ сумата 4.000 златни лири и всѣко семейство, споредъ даденитѣ пари и дѣлга,

който поемалъ, получвало съответно ниви и планина (гора). Въ откупването съ пари помогналъ и богатиятъ солунски еврейнъ Саулъ.

Около последната четвъртъ на миналия вѣкъ се е развило и училищното дѣло въ Лѣсково. Попъ Костадинъ Димитровъ училъ се въ нѣкое село близо до Солунъ. Следъ връщането си отваря единъ видъ килийно училище, въ което, покрай черковното пѣне, се изучавало и грѣцко писмо. Но това училище било поддържано до 1898 г. Още на прежната 1897 г., когато Хр. Чернопѣевъ посетилъ селото, за да основе мѣстна селска организация, селянитѣ се отказали да пращатъ децата си на грѣцко училище. Презъ сжщата година, като дошълъ грѣцкиятъ владика, селянитѣ не се явили въ църквата, дори както „сиделе на срид' сѣту не станале да му бакнѣтъ ржка“. Живо участие въ този протестъ взелъ Георги Ташевъ Нучевъ. Съ помощѣта на сжщия било открито и българско училище. Но, понеже сжществуващата училищна сграда все още била посещавана отъ децата на 6-7 семейства съ учителъ гъркоманина Ташу Гьонивъ, селянитѣ въ 1899 г. си построили отдѣлно хубаво „бугарску училище“. Първиятъ български учителъ билъ Младенъ попъ Костадиновъ, а между ученицитѣ имало и такива надъ 18-години, дошли да се учатъ на „роднута изикъ“. На втората година отъ отварянето на българското училище, заедно съ Младенъ попъ Костадиновъ, учителствувалъ и Митю Яневъ отъ гр. Гевгелия. А следъ 1890 г. сжщиятъ Младенъ попъ Костадиновъ, който билъ и куриеръ на организацията, заплашенъ отъ мегленскитѣ гъркомани, се оттеглилъ отъ учителствуването си и наскоро заминалъ за Америка. Следъ него учителствувалъ една година Иванъ Янчевъ отъ с. Мачуково. Куриеръ на организацията станалъ Яну Кулувъ, убитъ презъ 1907 г. Създадена била за подпомагане на комититѣ каса, пазена отъ Траю Голевъ. По-голѣми комитетски хора били Стари Въндо, умрѣлъ въ затвора презъ 1914 г., Танче Лудевъ и Гошко Тановъ, убитъ заедно съ Ив. Карасулски въ мѣстността „Лета-скръка“ 1905 г. Освенъ това, селото било посещавано отъ Аргиръ Манасиевъ и Ив. Карасулски. Като отгласъ на едно сражение на последния, въ Лѣсково много се пѣше пѣсенѣта:

„На Гандаче планина
пушкитѣ се пука
На Гандаче пука
турцитѣ пагая“.

Билъ за известно време български четникъ и Въндо Челепиевъ, отпосле върлъ грѣцки андартинъ, който, заедно съ своя зетъ Гону Пелтека отъ Ошине, съеха ужасъ всрѣдъ населението на североизточния Мегленъ. Съ тѣхно участие презъ 1913 г. Лѣсково на два пжти бѣше опожарявано. На първия пжтъ била скубана брадата на попъ Ристо Ивановъ и пълнили устата му съ трици, загдето се застжпилъ да не бждатъ изгорени славянскитѣ черковни книги. Тогава, вързанъ въ кжщата си, изгорѣлъ и Траю Голевъ.

Презъ 1924/25 год. жителитѣ на Лѣсково се изсѣлиха въ България. Тамъ останаха само 6 семейства.

Кирилъ Младеновъ

Монастирът „Свети Пантелеймонъ“ въ Кочанско

Монастирът „Св. Пантелеймонъ“ е на два часа от гр. Кочани, разположен въ западнитъ склонове на Осоговската планина въ съседство съ с. Пантелеймонъ.

За да се построи монастирът причината е една слъпа мома на име Нейтена Дамева отъ с. Нантегенъ. На сънъ ѝ се явилъ единъ светия, който ѝ казалъ да копае на това мѣсто, гдето е сега монастирът и ще намѣри вода. Нейтена казала това на баща си, но той ѝ отговорилъ, че това не е вѣрно. „Азъ съмъ слушалъ да е имало монастиръ на това име — добавилъ баща ѝ, но това е по-горе отъ Нарамни камъкъ, това е единъ часъ по-далеко отъ това мѣсто“. Но светията повторно се сънилъ на момата и съ заплашване я принудилъ да копае. Отъ селото Пантелеймонъ до монастира има около 5 минути разстояние и момата, безъ да я води нѣкой, сама е отишла на това мѣсто. Щомъ закопала, намѣрила водата, омила се съ нея и веднага усѣтила нѣщо добро, почнало да ѝ се вижда по-малко и радостта ѝ била голѣма. Отнесла отъ водата въ селото и мнозина болни, следъ като се умили съ нея, всички оздравѣли. Това се случило къмъ 1820 г. Разчуло се навсѣкжде за станалото чудо и почнали болни хора да идватъ и здрави да си отиватъ. Момата седѣше денемъ тамъ, рѣсѣше болнитъ съ вода и събираше паритъ, които ѝ даваха. Това се разчуло и по-далечнитъ мѣста. Светията се сънилъ и на двама калугери отъ монастира „Свети Гаврилъ Лесновски“. Дохождатъ при момата и я питали какво се е случило. Тя имъ разправила всичко поредъ. Тогава калугеритъ направили една проста колиба на това мѣсто и останали да живѣятъ въ нея. Единиятъ се именувахе Кирилъ, родомъ отъ гр. Кочани, а другиятъ — хаджи Харалампий; той стана пръвъ игуменъ на монастира. Тѣ почнаха да искатъ ферманъ за направата на църква, но тогавашнитъ турци не давали. Разболѣлъ се, обаче, единъ богатъ турчинъ отъ гр. Кочани. Светията му се сънилъ и му казалъ, ако се омие отъ Пантелеймонската вода, ще оздравѣе. Турчинътъ послушалъ това и понеже билъ много боленъ, отнесли го на кола, а отъ тамъ се върналъ здравъ. Това се разбра по цѣлата кааза. Тогава турчинътъ помогналъ за изваждането на фермана. За фермана е помогналъ и нѣкой си арменецъ отъ гр. Кочани. Като се извадилъ ферманътъ, заловили се нѣкои селяни да направятъ една малка църквица съ свои пари. Тѣ сж: Анастасъ и братъ му Георги Цвѣтанови отъ с. Гърдовци и Тренчо и Георги отъ с. Прибачево (Кочанско.) Църквата съградили въ 1872 г. на името „Рождество Пресветая Богородици“. Тя била боядисана и зографисана отъ Захария Димитровъ, който се подписалъ надъ църковната врата. По-късно (въ 1885) г. се направи съ народна помощ и голѣмата църква „Св. Пантелеймонъ“. Тя е съ три кубета и 8

дирека вжтре, но само кубетата сж зографисани. а така сжщо и на тритъ врати има по една икона на стената. На срѣдната врата е образътъ на Св. Пантелей. Писано е, че църквата е правена въ времето на игумена Мартирий и калугеритъ отъ това време. На дѣсна страна надъ вратата е образътъ на Св.

Монастира „Св. Пантелеймонъ“

Богородица. а на лѣва — образътъ на Св. Пантелеймонъ, подаренъ отъ нѣкой си Петъръ Далиевъ, учителъ въ гр. Шипъ, изписанъ въ 1887 г.

Монастирътъ се сдобилъ съ голѣмо богатство, а отъ скоро време той притежава и единъ чифликъ при с. Свиляново. Имотитъ сж: ниви въ с. Свиляново 150 дек., около монастира 100 дек., въ с. Новачани 10 д., въ с. Оризари 2 д., въ с. Цалковица 5 д., въ с. Бей 5 д. Ливади 40 дек., градини 3 дек., грозде годишно 40 товара; добитъкъ има: кози 180, ярета 250, говеда 30, мулета 7, ергелета 7, коне 2, свине 16.

Старитъ стан сж 28. При такова богатство, монастирътъ трѣбваше да бжде уреденъ по-добре, но кой знае кжде се е прѣскало това богатство, защото освенъ това, всѣка година падаше приходъ отъ поклонници до 300—400 лири.

Благодарение на Бога, дойде новъ игуменъ отъ Св. Гора, който се зае да уреди и украси богатия монастиръ. Въ негово време (1908 г.) се съгради нова сграда на два етажа отъ 12 стаи за гости. Той донесе отъ Св. Гора много нѣщо за монастира: 15 кандила позлатени, 2 евангелия съ сребърни корици, една Св. Чаша сребърна, една плащаница сърмена единъ чифтъ байраци, единъ кръстъ сребъренъ, 4, ката одежди свещенически, 3 камбани, 2 кутии за св. мощи, една кутия сребърна, една дарохранителница, една икона живописна: 700 ока куршумъ (за чешмата на чардацитъ). По стаитъ се поставиха електрически звънчета. Игуменътъ е отецсхмонахъ Михаилъ; той е енергиченъ човѣкъ; има познания на дограмаджия, ковачъ, зографъ, майсторъ, чешмеджия и пр. Въ монастира имаше 8 души калугери, всички поискани презъ 1908 г. отъ скопския митрополитъ Неофитъ отъ управлението на св. Герската обителъ „Достоинство“. Управлението изпрати поменатия схмонахъ Михаила за игуменъ и иеродия-

конъ Арсений за неговъ помощникъ — и двата родомъ отъ с. Зърново, Неврокопско. На 8 септември ст. ст., сжщата година на храмовия денъ на параклиса Св. Богородица, новопристигналиятъ игуменъ прие управлението на манастира. Презъ 1909 г. отъ Св. Гора пристигатъ още 4-ма калугери отъ сжщата килия. Сжщата година манастирското управление се зае съ голъмо усърдие за издигането на манастира

благодарение умѣлото ръководство на родолюбивия и революционизиранъ игуменъ. За илюстрация на неговата тактичностъ ще споменемъ само следния фактъ. Презъ 1911 г. въ манастирскитъ села квартирува войска. Въ сжщото време въ манастира става сбирка на ръководителитъ и войводитъ: Симеонъ Георгиевъ Клинчаровъ, Иванъ Бърльо, Дончо Кратовски, Славчо Абазовъ и др. Всички предпри-

шени пристигатъ въ манастира съ жени и деца като болни и нуждаещи се и въ църквата беседватъ по революционни въпроси. При обезоръжителната акция (1910 година) игуменътъ и останалитъ братя попадатъ въ затвора за убийството на попъ Малинъ отъ Лесновския манастиръ, който бѣше съветвалъ населението да предава оръжието. Приписваха обвинението, че попътъ е убитъ въ манастира и хвърленъ къмъ с. Баня.

Балканската война заварва игумена съ четата на Даме Мартиновъ (Велешки войвода), охраняващи забѣгналото население отъ околността до пристигането на българската войска. Презъ междусъюзнишката война о.

Михаилъ участвува въ Дебърската дружина при Султанъ тепе като санитаръ.

Презъ 1917 г. въ свѣтовната война о. Михаилъ бива извиканъ наново за игуменъ на сжщия манастиръ. Съ него е и монахъ Дамянъ. Манастира намиратъ въ пълно разорение. Цѣлото му богатство е ограбено. Тѣ стоятъ тамъ до 18 септември 1918 г., когато катастрофата ги пропъди отъ тая българска светиня.

Братството на манастира „Св. Пантелеймонъ“

въ всѣко отношение. Правятъ се нови сгради, разработва се имотътъ, увеличава се инвентара, живата стока, покъщнина, църковни утвари и пр.

Сжщиятъ манастиръ игра не малка роль и въ революционно отношение. Той е почти центъръ на канала, що свързваше границата съ вътрешността. Тукъ ставаха ежедневни минавания на чети, муниципални и нелегални хора. И въпрѣки голѣмитъ грижи на Жаверовци да следятъ зорко що става въ манастира и около него, избѣгнати сж били аферитъ,

Учебното дѣло въ гр. Леринъ и Леринско

Най-старото име на града е било *Полугуна*, а по-после добилъ името на нѣкой си бунтовникъ Леро, който съградилъ крепостъ „Кума“, чийто развалини и днесъ още стърчатъ върху бърдото надъ южната страна на града.

Събуждането на българския народъ въ тоя край започва доста късно, защото града икономически е зависѣлъ отъ Битоля; а силно сж му влияели и околнитъ градове — гръцки огнища: Костуръ, Кайляри и Воденъ.

Утешително изключение сж правили голѣмитъ села Екшису (Върбени), Пжтеле и пр., дето българския духъ не е билъ стжпканъ.

Презъ 1870 год. една делегация отъ 7—8 души първенци отъ града се е явила предъ леринския гръцки владика съ молба да разреши да се чете въ черква евангелието на славянски езикъ. Владиката извикалъ: „Тоя езикъ е доленъ и афоресанъ!“ и изпъдилъ делегацията.

Тогава 120 градски семейства, подкрепени отъ жителитъ на селата: Върбени, Пжтеле, Пѣсочница, Невоялие и др. подали заявление до правителството,

че се отказватъ отъ патриаршията и припознаватъ за духовно началство екзархията.

Това е станало на самъ денъ на Цвѣтница (Врѣбница):

Въ черквата пѣвецътъ Мавродий почналъ да пѣе на славянски, а попъ Костадинъ Гулабчевъ се опиталъ да чете евангелието тоже на славянски, и, следъ сборичване, болшинството богомолци се наложило на малцината разпенени гъркомани.

Поради намѣсата на властѣта българитъ-екзархисти били принудени да потърсятъ отдѣлно помѣщение за богослужение. Въ дома на поменатия свещеникъ се отворилъ Параклисъ.

Презъ 1882, година е купено мѣсто въ срѣдата на града до митрополията, а следъ 10-тина години се издигна великолепенъ храмъ въ честь на българскитъ просвѣтители.

Едновременно съ града едно по едно се дръпнаха отъ пазвитъ на Фенеръ и селата.

Примѣръ за отваряне на българско училище дава планинското село Търсие. Монахътъ Герасимъ въ 1860 година напуска Зографския манастиръ и се установява въ родното си село, дето и отваря пър-

вото българско училище въ Леринско, безъ никакво възнаграждение за труда, нито нѣкакъвъ наемъ за помѣщение.

Следъ Търсийе отварятъ се такива училища въ Зелениче, Пжтеле, Върбени и т. н.

Въ града училището започва презъ 1872/3 уч. г. Презъ смѣтнитѣ години 1875—1878, училището едва мъждѣше.

Редовното сжществуване на българ. училище въ града започва отъ 1881/82 уч. год., когато учебното дѣло минава подъ управлението на Екзархията.

Ето кратки данни за вървежа му презъ разни периоди:

Презъ 1886/87 г. въ околията има:

Осн. 13 уч/ща съ 14 уч/ли, 797 уч/ци
Класни 1 (I кл. въ града) 1 " 16 уч/ци

1891/92 уч. г.

Основни 17 уч/ща 22 уч/ли 998 уч/ци
Класни 1 (I кл.) 1 " 7 "

1899/90 уч. г.

Осн. 25 уч/ща 40 уч/ли 1776 уч/ци
Класни 2 " 2 " 32 "

За да дадемъ нагледното развитие на учебното дѣло, ний ще направимъ едно сравнение на миналитѣ учебни години съ учебната 1911/912 — последна на българската просвѣта въ Македония.

Презъ 1911/12 год.

I. Въ града

Ученици	Българ. екзарх. кжши	198
	" жители	1023
	" деца на училищна м. ж.	
	вѣзраст 84+80=	164
	" записани 65+44=	109
	" + забавачи 34+32=	66
	Всичко записани	175

Училища смѣсени осн. 2

м. ж.

Учители 0+6= 6

Разноски общо 18400 гр. зл.

II. Въ селата

	записани уч/ци	уч/ли
1. с. Търсийе	72	2
2. " Суровичъ	81	5
3. " Секулево	30	1
4. " Сребърно	31	1
5. " Пжтеле	261	6
6. " Прекопана	67	1
7. " Попадия	9	1

8. " Пѣсочница	82	2
9. " Петерско	45	1
10. " Нередъ	133	2
11. " Любетино	40	1
12. " Лѣсковецъ	35	1
13. " Лагенъ	65	1
14. " Кучковени	64	2
15. " Зелениче	111	3
16. " Живойно	38	1
17. " Екши-су	282	6
18. " Д. Котори	80	1
19. " Горно Невояни	148	3
20. " Горно Котори	32	1
21. " " Каленикъ	22	1
22. " Горничево	130	2
23. " Бухъ	224	4
24. " Бачъ	17	1
25. " Айтосъ	115	2
26. " Асѣново	29	1
27. " Арменско	51	2
28. " Арменохори	59	1
	2353	56

Класни уч/ща

	I	II	III	Всичко
Леринъ	27	28	10	65 (8 ж.)
с. Пжтеле	14	—	—	14 (1 ")
с. Екши су	24	—	—	24 (3 ")
с. Зелениче	9	9	—	18 (2 ")
				121 (14 ")
				+ 2353
				2474

Учителитѣ въ селскитѣ класни уч-ща сж и основни. Всичко ученици въ околията 2474. Отъ това число 1673 момчета и 801 момичета. Въ града е билъ издържанъ и пансионъ съ 26 питомци — всички селски деца.

Така сжщо градскитѣ училища притежавали и библиотека — 750 разни книги за прочитъ.

На свършекъ, ний не можемъ да не изкажемъ своята благоговейна почитъ къмъ всички ония труженици предъ олтара на народната просвѣта, които съ себеотрицание изнесоха на свои плеши църковно-училищния напредъкъ на българина въ Леринско.

По-главнитѣ отъ тѣхъ сж:

Свещеникъ Конст. Гулабчевъ, Василъ Крепиевъ (Кържатевъ?), Димушъ Търпеновъ, Мице Зафировъ и ноговия синъ Атанасъ, заловенъ въ Солунъ презъ 1913 год., изпратенъ на заточение и хвърленъ въ морето, Димитъръ Гулабчевъ, Трифонъ Ивановъ, Д. Прусанковъ и др.

Ил. Ив.

Стефанъ Илиевъ Кондаковъ

Отиде си безъ време и той, далеко отъ своята хубава бащиния, далеко отъ родния край. Роднитѣ гори и планини, кждето на младини е бродилъ, не ще го видятъ вече никога. Рѣдко сж хората като Стефанъ Кондаковъ, които сж преживѣли и над-смогнали толкова много беди въ живота. Роденъ въ славната Битоля, 28. XII. 1878 г., той още отъ малкъ се посвещава на македонското революционно дѣло. Народенъ учителъ изъ Битолско, редомъ съ просвѣтителната работа, той е вършилъ

най-усърдно и революционната. Съ безграничната си преданостъ на дѣлото, Кондаковъ успѣва да се издигне като единъ отъ първитѣ въ величавата борба на македонския народъ. Става най-довѣреното лице на Даме и участвува въ Илинденското въстание като четникъ и войвода, дейностъ съпровождана съ маса рискове и опасности, но никакви страдания не сж били въ състояние да сломятъ гордата му воля: осжжданъ на два пжти на смъртъ и 101 години, заточванъ е въ Диаръ-Бекиръ и Ал-

бания. Какви ли не чудновати и страхотни преживялици сж преминали надъ неспокойната му и непокорна глава!

Кондаковъ бѣ свързанъ съ епичната история на своя народъ и бѣ запознатъ съ най-тънкия подробности на всички перипетии въ борбата. И ги познаваше, както малцина други македонци, останали живи. Може би затова той бѣ уважаванъ и цененъ отъ цѣлокупната македонска емиграция, която въ негово лице виждаше свой доетоеенъ ръководител и водачъ.

Стефанъ Илиевъ Кондаковъ

Следъ изгнанието си Стефанъ Кондаковъ се настанява въ Хасково. Кроткъ, благъ, смиренъ, ревностенъ дѣецъ, преданъ отъ душа и сърдце на идеята за преуспѣването на родината, уменъ и предвидливъ, веселъ по нравъ — той бѣ усвоилъ най-свършено начина, по който турчинътъ се изразява по български, като — како тебе иминѣте, бре гяурче? Или — Ке поминамъ кай кафинѣте со жолтоно боинѣте, и т. н. — неподражаемъ имитаторъ, Кондаковъ като съ нѣкаква магнитна сила привличаше всичко около себе. Милъ събеседникъ, трезвенъ, неуморимъ ратникъ, той служи за примѣръ на всички.

Като дългогодишенъ чиновникъ въ общината Кондаковъ бѣ спечелилъ общата почитъ на цѣлото гражданство въ Хасково.

Презъ Балканската война ние го виждаме въ македонското опълчение — III дружина, X рота, II строево отдѣление и за проявенъ героизмъ — награденъ е съ кръстъ за храбрость IV степенъ.

Склопилъ очи на 5 мартъ н. г., Кондаковъ бѣ изпратенъ до вѣчното му жилище по най-достоеенъ начинъ — при стечение на официални лица, на цѣлата македонска емиграция и граждани. Издадени

сж много некролози, а като кавалеръ на ордена за храбрость, специална почетна рота е отдала последни военни почести на загиналия далечъ отъ родна земя най-достоеенъ, най-вѣренъ и заслужилъ синъ на родъ и отечество.

Поклонъ предъ скъпата паметъ на незабравимия Стефанъ Кондаковъ! Богъ да го прости! Вѣчна да бѣде неговата паметъ!

Стефанъ Илиевъ Кондаковъ

Къде е истината?

Високопреосвещениятъ митрополитъ Максимъ въ разговоръ съ г-нъ Борисъ Минковъ е пожелалъ да му даде „нѣкои нови сведения за дейността на Тайния комитетъ при Екзархията въ Цариградъ“. Господинъ Минковъ предава тия сведения въ великенския брой на в. „Зора“ подъ заглавие: „Борбитъ за нашето възраждане“. „Първата анкета бѣ направена отъ екзархъ Антимъ I съ секретаря му А. Шоповъ, родомъ отъ Панагюрище, студентъ по медицина въ цариградския университетъ.“

Шоповъ написа едно изложение отъ 80 страници което азъ*) лично отнесохъ въ Робертъ-колежъ въ Цариградъ и оттамъ бѣ изпратено на английскитъ вестници. Въ това време въ Робертъ-колежъ бѣ възпитателъ Панаретъ, по-късно Митрополитъ. (Б. Р. Не се ли касае до професора г. Панаретовъ?)

Следъ като се направиха достояние всички тия

безчинства на турцитъ, предприе се една *официална анкета* съ участието на Скайлеръ, Макгаханъ, графъ Игнатиевъ, придружени отъ П. Димитровъ, Ив. Евст. Гешевъ, Найдень Геровъ и др. Чужденцитъ анкетьори получиха първи сведения за безчовѣчнитъ кланета отъ замѣстникъ митрополита на Пловдивъ епископъ Герасимъ (Гервасий?) и отъ менъ,*) тогава младъ дяконъ въ сжщата митрополия. Сега ясно си спомнямъ, какъ епископъ Герасимъ (?) съ сълзи на очи разправяше покъртителни сцени.

Анкетьоритъ още сжщия день обходиха пострадалитъ отъ джелатитъ села...

За Тайния комитетъ при Екзархията г. Минковъ предава следнитъ спомени на дѣдо Максима: „Комитетътъ изработи едно изложение, представи статистика и картата на цѣлокупния български на-

*) Митрополитъ Максимъ.

*) М. Максимъ.

родъ. Заседанията на комитета се водѣха много оживено. Докато Антимъ I бѣше по-отстъпчивъ и въздържанъ въ действията си, толкова митрополитъ Панаретъ бѣше боякъ и решителенъ. Той не държеше за живота, стига да можеше да допринесе добро на българския народъ и т. н. нито дума, обаче, за архимандритъ Методия Кусевъ. Името му даже не се споменава.

Въ Ил. „Илинденъ“ — г. VIII кн. 8—78 1936 г. — по свидетелствата на просвѣтения нашъ книжовникъ, съвременникъ и личенъ свидетель Благой Димитровъ, потвърдени отъ тия на професора отъ Робертъ Колежъ Панаретовъ, отъ бележития общественикъ и писателъ Конст. Величковъ — д-ръ Иречекъ, д-ръ Томовъ, сътрудникъ на д-ръ Лонгъ, Кочо х. Калчевъ и т. н. се вижда, че сведенията по кланетата сж събрани отъ архимандрита при Пловдивската митрополия (отъ 1873—1880 г.) Методий Кусевъ, че

Коста Д. Божиновъ

Роденъ презъ 1881 г. въ гр. Крушово, синъ на видно родолюбиво семейство, Коста пренебрегна свѣтлитъ перспективи, що се очертаваха предъ него и 22-годишенъ, тъкмо въ пролѣтътъ на своята младостъ, напусти търговското заведение на свиденъ братъ Григоръ и тѣжна майка Бояна и постѣпи

Коста Д. Божиновъ

съкретаръ въ четата на Пито Гули. 10 дни следъ това се обяви Илинденското въстание и той бѣ единъ отъ най-ревностнитъ защитници на освобо-

(Следва на стр. 14, I колона)

той ги е пренесълъ въ Цариградъ и ги е направилъ чрезъ профес. Панаретовъ и Лонгъ достояние на цѣлия свѣтъ!

Какъ може да се обясни премълчаването именно на единъ народенъ деецъ отъ първа величина? Съ изневѣра на паметъта си, съ объркване на понятията си, съ недоизказаностъ или съ нѣкое чувство? Нека ясно, недвусмислено се обори самата истина: де е мѣстото на дѣдо Методия въ най-творческия периодъ на българския народъ.

И следъ смъртъта му ли ще се отрича извършения отъ него подвигъ? Не бѣха ли достатъчни терзанията, които изпита при създаване на аязмото — бѣлия дробъ на Ст.-Загора, което навѣки ще сочи великия духъ на единъ монахъ-творецъ, който цѣлиятъ си животъ изкара само въ промисълъ и трудъ за родъ и отечество, и който умрѣ последенъ сиромашъ?

Гого Ив. Кехайовъ

Роденъ на 6. III 1875 г. въ с. Шугово, Демиръ Хисарско, още отъ млади години е вземалъ участие като легаленъ въ освободителното движе-

Гого Ив. Кехайовъ

ние, следъ което е станалъ ръководителъ въ с. Шугово, ползувайки се съ абсолютно довѣрие между селянитъ и организацията.

(Следва на стр. 14, II колона)

дения му роден градъ. Цѣли 10 дни четата на Пито Гули, съ пълна подкрепа на населението на града, отблъскваше бѣсния напѣнъ на аскеръ и башибозукъ. На три мѣста умното чело и красивата фигура на едва стѣпилия на краката си юнакъ-левентъ Коста сж прорѣзани отъ освирепѣлия звѣръ, който е проявилъ разбойническия си нагонъ съ оставяне почти голо неговото тѣло.

И късно следъ това безскрупулниятъ мародьоръ е идвалъ на пазаръ въ града да манифестира презрителното си нахалство предъ майката и брата, които е запитвалъ, добре ли му стои възстанишката униформа на тѣхния Коста!

Сждба! А колко сж братята по участъ на великомъченика Коста! И колко още потъ и кръвъ трѣбва да се пролѣе, за да се създаде почвата, върху която най-после ще избухне свободата!

Въченъ покой на духа на младия Коста Д. Божиновъ!

Изъ вестниците и списанията

Леонъ Ламушъ до „Стожеръ“

Голѣмиятъ приятелъ на българския народъ, и особено на нашитѣ малцинства, г. Леонъ Ламушъ, изпраща следното писмо, написано на български езикъ, което предаваме съ най-голѣмо удоволствие:

Парижъ, 23. IV. 1937 г.

До редакционния кошмешъ на вестникъ „Стожеръ“

Многоуважаеми господа,

Отъ нѣколко седмици насамъ получавамъ редовно вестника „Стожеръ“. За това Ви благодаря сърдечно.

Твърде приятно ми е да го прочитамъ, защото той единственъ между българскитѣ вестници говори сега благосклонно за поробенитѣ българи и особено за моитѣ мили приятели македонцитѣ. Другитѣ български вестници не се занимаватъ почти съ малцинствата.

Съ голѣмо удоволствие четохъ въ последния брой (14, отъ 18. IV), статията „Не безъ поводъ“, въ която цитирате името ми като приятелъ на България. Но не само въ 1919 г. азъ защитихъ българската кауза. Отъ 45 години работя постоянно за България. Моята първа книга „La Bulgarie dans le Passé et le Présent“ излѣзе въ 1892 година и последната „Quinze ans d'histoire balkanique“ — въ 1928 г.

Съ настоящото си писмо Ви изпращамъ една своя статия върху българо-югославския пактъ, която бѣ помѣстена въ „Paris-Orient“.

Споредъ френскитѣ вестници, съ итало-югославския договоръ отъ 25 мартъ т. г. сж били размѣнени три допълнителни ноти, втората отъ които се отнася до въпроса за славянскитѣ малцинства въ Италия.

Азъ Ви изпращамъ тукъ приложена една малка статия, на която, ако благоволите, дайте мѣсто въ Вашия вестникъ.

Приемете, моля, многоуважаеми господа, най-сърдечнитѣ ми поздравя.

Полковникъ Леонъ Ламушъ
Български генераленъ консулъ

Итало-югославянскиятъ договоръ и малцинствата

Известно е, че, съ подписването на итало-югославския договоръ на 25 мартъ т. г., бѣха размѣнени три допълнителни ноти, отнасящи се до Албания, малцинствата и терористическата дейность на усташитѣ. Втората нота засѣга въпроса за правата, които ще получатъ словенскитѣ и хърватски малцинства въ Италия — въ Приморе (Горица, Градишка), въ Крайна (Постойна) и въ Истрия.

Славянитѣ, италиански поданици, ще иматъ право да издаватъ вестници и списания на словенски и хърватски и на тѣхнитѣ езици ще се преподава въ самитѣ училища. Тѣзи отстъпки сж толкова повече за отбелязване, че самата италианска държава не е свързана съ никакъвъ договоръ за защита на малцинствата.

Отъ каква полза би било за свѣтовния миръ, ако и другитѣ държави, въ които има малцинства и които сж поели тържест-

съ своята внушителна фигура и проникателенъ умъ той е допринесълъ голѣма полза за освободителното дѣло, поради което презъ 1904 г. се е обявилъ за нелегаленъ въ Струмишкия районъ заедно съ брата си, сжщо голѣмъ революционеръ *Мито Ив. Кехайовъ*, който е участвувалъ въ сражението водено отъ голѣмия македонски апостолъ и революционеръ *Даме Груевъ* въ с. Русиново и съ Кръстю Новоселски въ с. Костурно.

Гого Ив. Кехайовъ е билъ назначенъ за войвода въ Поройския районъ, обикаляйки го не уморно съ своята чета до хуриета 1908 год. Следъ като се е завърналъ въ с. Шугово следъ Балканската война — 1912 г. — бѣ убитъ отъ братски куршумъ. Презъ сжщата година бѣ убитъ и неговия братъ *Мито Ив. Кехайовъ*.

— Да бжде вѣчна тѣхната паметъ!

вени договорни задължения спрямо последнитѣ, се проникнатъ отъ сжщото съзнание и създадатъ малцинственъ режимъ въ духа на тия договори и съобразно международния моралъ! Това би било отъ още по-голѣмо значение за нѣкои държави съ многобройни малцинства, които не само че не се радватъ на никакви права, но имъ се отрича дори и националната принадлежность.

Леонъ Ламушъ — Парижъ

Гладуване за българщината извънъ България Група младежи гладуваха цѣлъ день на Разпети петѣкъ

Група младежи отъ младежката организация при Всебългарския съюзъ „Отецъ Паисий“, въ желанието си да се приобщатъ мислено цѣлъ единъ день къмъ българитѣ извънъ България на 30 м. м., сами по свой починъ, гладуваха, като сумата по еднодневния си разходъ внесоха въ фонда „Грижи и връзки съ българитѣ по свѣта“.

Тоя день — Разпети петѣкъ — тѣ нарочно сж избрали, за да придадатъ на акцията си и символично значение — мъжитѣ и страданията на българския народъ наподобяватъ мъжитѣ и страданията на Божия синъ презъ тоя день.

Групата гладуващи младежи се събра още рано сутринта въ градната предъ Военния клубъ и остана до 8 ч. вечерта. Презъ всичкото време младежитѣ беседваха помежду си върху положението на българитѣ по свѣта и по-специално върху положението на поробенитѣ българи; четоха сжщо и книги отъ наши възрожденци, като историята на Паисий, съчиненията на Раковски, Софроний Врачански и др.

Сжщата група реши да помолу управата на Всебългарския съюзъ „Отецъ Паисий“ отъ идната година тая акция да се разшири, като бжде призованъ цѣлния свободенъ български народъ да гладува на тоя день и сумитѣ по еднодневнитѣ разходи на всѣки родолюбивъ българинъ да се събератъ въ полза на фонда за българитѣ по свѣта.

Вече може да сме спокойни

Въ столицата гергьовския парадъ бѣше блѣскавъ. Нѣма съмнение, че и на провинциалнитѣ гарнизони парадитѣ сж били блѣскави. Войницитѣ отъ всички родове оружия минаха чудесно, въ стройни и хубави редици, съ енергични стѣпки и устремъ. Възторгътъ всрѣдъ народа бѣ голѣмъ.

Лесно ще се разбере възторга и на чуждитѣ военни, които присѣдствуваха на парада. Люде на военното изкуство, тѣ се радваха на бодритѣ и отмѣрени войнишки стѣпки и се възхищаваха отъ мъжественитѣ войнишки осанки. Единъ отъ чуждитѣ военни се провикна: великолепенъ човѣшки материалъ, по-добъръ отколкото въ стари и голѣми армии, които сж съ вѣковни войнишки традиции!

Съ тия войници и съ команденъ персоналъ, който денонощно мисли и се занимава съ своята работа, България вече може да е сигурна за своята независимостъ и цѣлостъ. Днесъ само слаби и невъоръжени народи може да станатъ причина за война, възбуждайки чужди апетити и амбиции.

Бѣше неотдавна, когато българската войска нѣмаше дори патрони: не е тайна, че преди повече отъ две години на пуш-

ка се падаха само по няколко патрони. И това, както и други недостатъци, събуждаха домогвания и ламтежи за лесна слава.

Слава Богу, това е история вече! Българският гражданин вече може спокойно да работят, да творят и да сънуват кошмарни сънища. Вече отбраната на страната е въ сигурни ръце, за което има да благодарим на днешните военачалници, които туриха вежкия на мъстото му.

Народната войска

Завчерашният ден огръс с национална гордост сърдцата ни и повиши народните упования за по-добро бъдеще. Българската войска се представи пред Царя и пред народа внушителна на вид, могща по дух, изпълнена с съзнание за своята велика мисия — такава, каквато нейните славни традиции й налагат да бъде винаги.

Въ най-новата военна история на България 3 март 1936 г. бѣ ознаменуванъ сѣ единъ актъ отъ сѣдбоносно значене.

Този денъ българската войска, отклонена временно отъ традиционния пътъ на своето развитие, даде предъ Царя и предъ народа тържественъ обетъ, че се възвръща къмъ своето свещено призвание. Отъ тоя денъ се заробитъ упорито и системно за всестранната военна подготовка на нашата страна, помраченъ временно, започна наново да се възстановява.

Завчера народътъ има случай да види и да почувствува това, което мълчеливо се твори задъ стени на казармата отъ година—две насамъ. Съ това направена е първата и най-важна стѣпка къмъ превъзможване и на политическата криза, която преживѣва страната ни.

Нека бъдемъ признателни на всички, които допринесоха за възраждането на нашата войска и за нейното снабждане сѣ най-необходимото, за да може тя сѣ право да носи името си и да внушава, че е войска. Нека бъдемъ признателни преди всичко на Н. В. Царя за щастливия изборъ, който направи въ лицето на генералъ Лукова. Заслугата на тоя генералъ къмъ Отецеството е незамѣнима.

Генералъ Луковъ свърза името си сѣ новия възходъ на българската въоръжена сила. Въ неговото вѣдохено слово и въ неговото блѣскаво дѣло, въ неговото пламтящо родолюбие и неговата сѣсрѣдоточена енергия вижда се и се чувствува призвания войсководецъ. Хвала му!

Хр. Силяновъ

Дългътъ въ днешния върховенъ моментъ

(Изъ речта на г. ген. Никола Жековъ, държана въ последно време въ Борисовградъ)

Отъ последната война насамъ не само ние българитѣ, но и цѣлиятъ културенъ свѣтъ живѣе подъ влиянието на една психоза опредѣляща други миогледи, различни на ония, които бѣха преди тази свѣтовна война. Свѣтовната война сѣ своитѣ разорения, морални и материални, създаде сѣтресения въ живота на народитѣ, които участвуваха въ нея. Сѣтресения, които се отразиха не само върху миогледи на културнитѣ хора, но и на самитѣ отношения между държавитѣ. Тѣзи сѣтресения, обаче, се почувствуваха и отразиха най-зле тамъ, гдето каузата на войната бѣ загубена, особено за насъ българитѣ — за България. Сѣтресенията се изразиха въ това, че идеалитѣ, завещани отъ миналото, не можаха да бѣдатъ постигнати и останаха като тежко наследство на ония, които следъ войната наистина иматъ да работятъ по пътя къмъ бъдещето.

Народътъ има дългъ исторически животъ. Може да падне въ борба, но докато запазва жизнената духовна енергия, дотогава оца не е изгубенъ. Онова, което не е могло да се постигне отъ едно поколѣние, то остава като свещенъ заветъ на ония, които идатъ въ живота по-късно. Но изгуби ли народътъ духовната си връзка сѣ заветитѣ на миналото, той остава като дърво безъ корени и рано или късно увѣхва и се изгубва. Това покзва историята на народитѣ. Тамъ, дето духътъ е билъ силенъ, дето добродетелитѣ сѣ били плодоносни и изразени въ дѣла, тамъ единъ народъ, който и да е изпадналъ въ тежко положение, рано или късно ще се въздигне и ще стане достоенъ за оне по-велики дѣла. Нищо не калява единъ народъ въ неговия исторически животъ така добре, както нещастieto, както изпитанието. Важното е както въ живота на отдѣлния човѣкъ, така и на тоя въ цѣлия народъ, да не изгубиме куражъ и вѣра въ своитѣ сили, а следователно и въ своето право да живѣемъ свободно и независимо.

Всички говорятъ за миръ. Тѣзи, които постигнаха целитѣ на войната, говорятъ за миръ, защото иматъ нужда отъ време и условия да пребѣдѣ тѣхниятъ успѣхъ, а ония, които изгубиха своята кауза, го желаятъ, защото сѣ слаби, неорганизиранни и подтиснати, и не могатъ да правятъ нищо друго.

Значи, ако ние се отдадемъ на влиянията на грознитѣ послѣдци отъ войната за насъ, и ако ние престанемъ да се готвимъ за борбата, която единъ денъ, щемъ не щемъ ще ни

бѣде наложена, сѣ това ние вървимъ по пътя на своето историческо самоубийство. Ако народътъ и държавата не се погрижатъ сѣ всичко онова, което могатъ да дадатъ като жертва единъ денъ, нѣма никой да се погрижи за тѣхъ. Скъпи себе си, ако искашъ и другитѣ да те ценятъ. Въ международнитѣ отношения къмъ тебъ като народъ и държава се отнасятъ тѣй, както заслужавашъ, споредъ силата, която представлявашъ. Имаме опита отъ свѣтовната война.

Най-важното въ подготовката — да бранимъ Родината, не се сѣстои само въ това да имаме пушки, топове, бомби и аероплани. Това сѣ срѣдства материални, сѣ които и въ кѣсо време можемъ да се сдобиемъ. Другото е по-важно, подготовката на духа, култивиранието, съзнанието на дълга и моралнитѣ сили.

А тѣзи морални сили не се създаватъ отъ днесъ за утре. Това е дѣло на дълго възпитание, отъ люлката на детето до зрѣлата възраст. Днесъ повече отъ всѣкога семейството, училището, обществото, военната служба, държавата и всички изобщо трѣбва да сѣдействуватъ за това съгласуване. Въпросътъ е толкова сѣдбоносенъ, че не трѣбва да се похабява отъ разнитѣ разбирания, убеждения и т. н. Защото утре, когато ще трѣбва да си премѣримъ силитѣ сѣ противника, той ще сипе огънь и отрова върху насъ, безъ да ни пита, кой какви политически и други идеи има. Ето защо тука всички отъ народа, богати и бедни, учени и прости, млади и стари, трѣбва да сѣ проникнати отъ съзнанието, че иматъ дългъ къмъ общата родина. Дѣсни или лѣви, тѣ ще трѣбва да сѣзнаятъ, че сѣ подложени на сѣщата опасностъ, както и цѣлия народъ. Следователно, влиянията на пораженския рушителенъ духъ трѣбва да се отчуждятъ при една подготовка, която е дългъ на всички.

Защото изпълнението на дълга не трѣбва да зависи отъ възгледитѣ на този или онзи. Който не иска да изпълнява, трѣбва да му се наложи като дългъ...

Тукъ намирамъ за неизлишно да ви кажа своето мнение по единъ въпросъ, който твърде много занимава нашата общественостъ. Този въпросъ е отъ следното естество. Мнозина отъ нашитѣ общественици казватъ: „Онова, което сме изгубили, да отиде въ грѣхъ на миналото. Ще си бранимъ онова, което имаме“. Пазете се, господа, отъ този пораженски духъ, той се разпространява и е вреденъ. Не. Една държава граничи сѣ друга, но духа не познава граници. Той е жизненъ, безсмъртенъ и този духъ е именно, сѣ който ние ще бъдемъ по-добре, ще се разбираме сѣ нашитѣ сѣседи, защото тѣ ще видятъ, че наистина „Не се гаси онова що не гасне“. И онѣзи, които се намиратъ подъ чуждо влияние въ поробенитѣ ни земи, ще се почувствуватъ сѣ по-силна воля и по-малко ще се изложатъ на опасността да бѣдатъ асимилирани, защото ще знаятъ, че българскиятъ народъ има духъ, качества, има жизненостъ, и че това е една надеждна упора, че България има надеждни синове, които да я бранятъ.

Сѣдбата на бѣжанскитѣ стопанства

Трѣбва да признаемъ, че българскиятъ народъ, следъ освобождението, въ едно кѣсо време, изнесе много тежки и кървави борби, за да осѣществи своето обединение. Успѣхитѣ на оржикето бѣха невѣроятнo блѣскави, обаче резултатитѣ почти отрицателни. Не стигнаха скѣжитѣ материални и човѣшки жертви на народа ни. Наложил се, въ границитѣ на окастрена България, да присемемъ измѣненитѣ си братя отъ четиритѣ краища на Балканския полуостровъ: отъ Тракия, Македония, Добруджа и Западнитѣ покрайнини, за да се спасятъ отъ гладна смъртъ и изтрѣбление. Много хиляди дакри мера отъ села и градове трѣбваше да се превърнатъ на работна земя, за да се даде парче хлѣбъ за бѣжанскитѣ ни семейства. Много милиони лева се изразходваха, за да имъ се направятъ набѣрзо жилища и се достави живъ и мъртавъ инвентаръ. Съ това, каточели се тури край на усилията ни относно пострадалитѣ бѣжанци. Обаче, сѣдбата на бѣжанскитѣ стопанства днесъ наново излиза на сцената, като единъ много голѣмъ боленъ въпросъ. И наистина — какво представлява днесъ едно бѣжанско стопанство, погледнато отъ икономична гледна точка? Всичко, което му е дадено отъ държавата: земя, добитѣкъ, кола, семе и жилище, оценено за стотици хиляди лева, които ежегодно растатъ отъ лихвитѣ. Приходитѣ, които получава стопанинѣтъ бѣжанецъ, едва му стигатъ да посрещне най-елементарнитѣ си насѣжни нужди и да плати различнитѣ си даждии къмъ общината и държавата. При това положение изплащането на грамадитѣ бѣжански задѣлжения става проблематично. За да се подобри шо-годе положението, безусловно необходимо е да се направятъ нѣкои облекчения въ задѣлженията имъ.

Земата, сѣ която сѣ оземлени, да имъ се отстъпи даромъ. Семената да се изплащатъ въ натура, взаимнообразно. Задѣлженията срещу жилищата, добитѣкъ и другитѣ инвентарни принадлежности да се намалятъ и да бѣдатъ безлихвени, сѣ изплащане въ по-дълги срокове. Ако не се направятъ подобни

облекчения, ще трябва да се създадат хиляди гладни и бездомни семейства. Въпросът е много сериозен и не търпи отлагания.

Унгарският ревизионизъм

Тъзи сж проблемът, които, засягайки бъдещето на Унгария, занимават общественото мнение на народите от Сръдна Европа:

1. Фактът, че Унгария е една обезоръжена страна, заобиколена от всички страни от могъщо въоръжени държави;
2. Лошото положение, въ което е поставено унгарското малцинство въ Чехословакия, въ Югославия и специално въ Румъния.

3. Съществуващото противоречие между устава на О. Н., който превижда ревизията, и категоричните декларации против ревизионизма на Франция и Малкото съглашение.

Унгария, на която Трианонският договор забранява всякакво въоръжение, е нѣмъ зритель на грамадните въоръжения на нейните съседи. Въ случай на една война, тя ще бъде безотбрана.

Тя би могла да остане неутрална, но твърде вѣроятно е, при сегашното състояние на нѣщата, при една бъдеща война дори Швейцария и Холандия да бъдат заставени да напуснат неутралитета си. Що се касае до Унгария, многото страсти, които ще се развихрят около нея, надали ще я оставят спокойна. Дори може да се предвиди, че съ обявяването на войната, територията ѝ ще бъде предварително окупирана.

Що се отнася до въпроса за малцинствата, О. Н. е било до

сега немошно да направя да се зачитат правата, които имъ осигуряват договорите. Специално въ Трансилвания, унгарското малцинство е поставено при особено режим. Напоследък единъ румънски вестникъ заяви, че най-добрият начинъ да се разреши този въпросъ е да се устрои една „Вартоломеева нощъ“... и по такъв начинъ да се премахнат малцинствата.

Конфискации, отчуждавания, преследвания отъ всякакъв родъ, затваряне на училища, отнемане на граждански права, спиране на вестници, забрана на употреба на майчиния езикъ сж изворъ на негодуване въ Унгария и допринасят много повече отъ една организирана пропаганда за засилването на унгарския ревизионизъмъ.

Ревизия не значи война. Тъзи, които управляватъ унгарската държава и си даватъ смѣтка за действителността, знаятъ, че въ дадения моментъ не имъ е позволено да мислятъ за немедлено ревизиране на Трианонския договоръ. За да добие изгубените си територии, Унгария съвсемъ не мисли да предизвика една обща катастрофа. Това, което тя иска, е приложението на чл. 19 отъ устава на О. Н. Отъ Будапеща се питатъ дали антиревизионистите иматъ предъ видъ, че възпирайки ревизията на Трианонския договоръ, тѣ, съ своите нарушения на постигатъ спрямо малцинствата задължения, сж най-добритъ проводници на ревизионизма.

Унгарците, живущи вънъ отъ сегашните граници на тѣхното отечество, трябва да бъдатъ подложени на по-благоприятенъ режимъ. Трябва сжщо, рано или късно да се пристъпи къмъ чл. 19.

„The christian science monitor“.

Бостонъ

Разпятieto въ Долни-Порой

(Спомени отъ свѣтовната война)

Позициите ни бѣха подъ село Долни-Порой, въ южните поли на Бѣласица. Бѣше мартъ месецъ, когато отидохъ въ това село съ каменни къщи, съ сѣчести чардаци и съ много зюмбюли и нарциси въ градинките. Чувалъ бѣхъ, че това село (собствено малко градче) било на времето мѣсто за прохладата и приятно прекарване на много лѣтуващи отъ Солунъ и други градове на източна Македония. Сега, обаче, то бѣ запустѣло.

Войната бѣ пропхнала жителите му отъвдъ Бѣласица. Къщите бѣха празни, двороветъ буренясали, оградите порутени. Животътъ бѣ измѣстенъ отъ смъртта и въ всички кътчета на селото се бѣ настанило едно страховтно мълчание.

Само нѣколко отслабнали и нечисти котки бѣха останали да сноватъ по дъсчените стѣлби и дворищата. Гладътъ и усилениятъ ловъ на плѣхове — единичката останала за тѣхъ храна — ги бѣ възвѣрналъ къмъ първобитното имъ състояние. Видѣха ли войникъ, тѣ спираха, наежваха се и въ жълтите имъ зеници засѣкваше дива, страшна ненавистъ.

Макаръ и живи сѣщества, тѣ бѣха свидетели повече за пустошь, отколкото за живота който е билъ до скоро тукъ. За тоя животъ говорѣха не тѣ, а зюмбюлите, които въ изобилие растѣха — млади, свежи, благоухаещи — по градинките всрѣдъ запустението.

Зюмбюлите и пеперудите, трептящи съ пѣстрите си крила въ топлина пролѣтенъ въздухъ надъ цѣвятата.

Въ единъ такъвъ день, разтворенъ въ слънчевъ блѣсъкъ и въ пролѣтна топлина, напоена съ сладка миризма отъ цѣвятата, тринахъ изъ калдърѣместите улици на селото. Тоя день неприятелската артилерия бѣ решила да не го смущава съ свистението на снарядите си, пращани къмъ него.

Напуснатъ отъ жителите си и оставенъ спокоенъ отъ обстрѣлването на артилерията, Порой бѣ потъналъ въ огромна, странна тишина.

Въ такъвъ часъ човѣкъ пожелава да забрави себе си и другите. Да остане самъ съ тишината, съ слънцето, съ топлината, която пролѣтната земя дѣха, съ пеперудите и съ тънките сини далечини на хоризонта.

Свихъ къмъ селската черква. Отдавна тукъ не е кѣнтѣлъ гласъ на свещеникъ.

Влѣзохъ. Хладъ отъ каменния подъ и отъ стениите ме посрещна. И особената оная черковна миризма на восѣкъ, на старо дърво и на зехтинъ, засѣхналъ по кандилата.

На дѣсния аналой лежеше разтворена черковна книга. Навѣрно псалтътъ не бѣ се и досѣга за нея, когато е поемалъ бѣжанския пътъ къмъ билото на Бѣласица.

Синьо перденце бѣ останало недодрѣпнато на сръдните врата на олтара.

И тукъ тишина. Вѣковете назъртаха презъ прозорчетата. Въ умислените строги очи на светилите отъ тъмните икони се таеше бездѣлността на Божиата милость и премѣдрость.

Тукъ, предъ тия светини, колко сѣрдца сж откѣрвали въ смирение своите планини отъ мъжки! Колко майки сж ронили паящи слъзи предъ Богородица, съ молби да запази чедата имъ по зандани или въ гората съ хайдушка дружина!

Кѣде сж сега тия майки? Кѣде сж тѣхните чедъ? — Останали сж само Божиите застѣпници и закрилници въ тия позлатени рамки. Застѣпниците, утешителите на цѣлъ единъ народъ, намиралъ дълги години убѣжище и подкрепа въ тия Божи домове.

Нѣколко само минути въ тая черква — и азъ бѣхъ обкръженъ отъ потока на цѣлото минало на нашия народъ и потопенъ въ недалечното време, когато за всички най-сладка мечта бѣ свободата, българската свобода.

Влѣзохъ въ олтара. На вдлѣбнатата стена бѣ опрѣно дървеното изображение на разпѣнатия Христосъ — Разпѣтието, което се изнася всрѣдъ черква на Велики Четвъртъкъ.

Тукъ видѣхъ едно необикновено Разпѣтие. Неизвестниятъ за мене зографъ бѣ изписалъ отъ раната на прободения Христосъ да тече трицѣтна кръвъ — бѣла, зелена и червена.

Въ първия мигъ тая гледка ми се стори смѣшна. Но то бѣ само за единъ мигъ, въ който се пробудиха пусти понятия, сформирани надъ книги, по логика, по теория.

Още въ следния мигъ изображението на тази трицѣтна кръвъ унищожи всички мои понятия, които докараха усмивката ми, и остави да гори въ сѣрдцето ми огънятъ на една единичка истина: истината за крѣстните страдания на българския народъ, търпѣни въ робство, понасяни въ борби за освобождение и издигачи се до величието на страданията Христови.

И презъ тая истина азъ виждахъ, колко вдѣхновенъ е билъ зографътъ, когато изписвалъ това Разпѣтие. Той е знаелъ, какъ ще подеиствува тоя трицѣтъ на богомолците, копѣещи и борещи се за свобода. Когато е рисувалъ, той е виждалъ въ Разпѣтието Христово разпѣтието на българския народъ и не се е побоялъ да го представи въ светостта, която иматъ легендите за Исуса.

Нѣщо на пръвъ погледъ наивно, но въ сжщностъ дълбоко трагично, свето, величествено и пророческо имаше въ това Разпѣтие отъ Порой.

Отъ много отдавна не бѣхъ цѣлувалъ икони. Сега нѣщо властно подгъна колѣнетъ ми и впахъ устни въ кръвта на тоя Христосъ. И усѣтихъ какъ ме обзема вѣлна на една вѣра въ безсмъртната сила на тоя трицѣтъ.

Войната свърши. Разотидохме се по домоветѣ. Тамъ, отъвдъ Бѣласица, остана всичко, както си бѣ. Но вече другъ въздухъ легна надъ страната тамъ. Други хора дойдоха. Поройската черква — и тя ще да си е останала такава — бѣла, малка, нисичка. А може би и онава, сжщото Разпѣтие.

Дали и до сега отъ раната Христова на това Разпѣтие тече сжщата кръвъ?

Бор. Зографовъ

Съобщава се на членовете на благотворителната посмъртна каса при Илинденската организация, че на 13. IV. 1937 г. почина въ Пловдив другарът Христо Н. Усталъковъ, а на 4. V. 1937 г. се помина другарът Никола П. Ракаджиевъ, отъ София. Съ тяхната смъртъ касата има вече 138 и 139 смъртни случаи. Предупреждаватъ се всички членове на касата, които не сж се издължили за тия (137 и 138) случаи включително, да побързатъ да направятъ това въ най-скоро време

Отъ ръководното тѣло

НИКОЛА Г. ПАЛАНКОВЪ

СКЛАДОВЕ СЪ ДЪРВЕНИ СТРОИТЕЛНИ И МЕБЕЛНИ МАТЕРИАЛИ
работилница съ дърводѣлски машини
София, бул. „Сливница“ № 188. Телефони: Кантора 3-13-93, Домъ 3-13-92

Разполага съ доброкачествени дюшета, сачаци, челни дъски, первази и пр. Мебелни: Букъ варенъ и неваренъ, бръстъ, орѣхъ и пр.

ЩЕРЮ ДАМНЯНОВЪ & ВЛ. ТОПУЗОВЪ

Ул. „Раковски“, 59 СОФИЯ Тел. № 2-01-74

С К Л А Д Ъ
на дървенъ строителенъ материалъ

ПАПИРОСИТЪ **„ТОМАСЯНЪ“**

сѣ най - реномирани, понене
сѣ винаги отъ еднакви и от-
лични хармани.

ПУШЕТЕ **„ТОМАСЯНЪ“**

СУХО ДЮШЕМЕ

дъски, летви и греди на конкурентни цени
ПРИ

АТАНАСЪ Г. ПАЛАНКОВЪ

складъ на дървенъ материалъ

ул. „Царъ Симеонъ“ 131 :: Телеф. 2-18-44

и на едро на гара Сараньово.